

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KADINLARDA EVLİLİK UYUMUNUN AİLE İŞLEYİŞİ VE DİNİ
BAŞA ÇIKMA AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Halime KARAYEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU

OCAK - 2023

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KADINLARDA EVLİLİK UYUMUNUN AİLE İŞLEYİŞİ VE
DİNİ BAŞA ÇIKMA AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halime KARAYEL

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Psikolojisi**

**“Bu tez 26/01/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri
üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU	Başarılı
Doç. Dr. Fatma BAYNAL	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ŞENTEPE LOKMANOĞLU	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Halime KARAYEL

26/01/2023

ÖNSÖZ

Bu araştırma kadınlarda evlilik uyumunu, dini başa çıkma yöntemleri, aile işlevleri, dini ve sosyo ekonomik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nicel bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu amaçla farklı yaş gruplarında bulunan 415 evli kadın üzerinden anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasında katılımcıların eğitim durumu, mesleği, gelir düzeyi vb. gibi demografik özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel bilgi formu, Dini Başa Çıkma Ölçeği, Evlilikte Uyum Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Konuyla ilgili kaynak araştırması üç bölüme ayrılarak gerçekleştirilmiştir. Birinci bölümde evlilik uyumu ile ilgili araştırmalara konu özelinde bakılmıştır. İkinci bölümde ise başa çıkma kavramı ve dini başa çıkma tarzları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde aile işleyişi, kadın ve aile olgusuna toplumsal ve dini açılardan bakış, aile içerisinde karşılaşılan problemler ve örnek çalışmalar ele alınmıştır.

Öncelikle bu çalışmanın başından itibaren değerli fikir ve yardımlarıyla katkı sağlayan, tez sürecim boyunca desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Şentepe Lokmanoğlu'na sabrı ve emekleri için minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Tez danışmanım, değerli öneri ve yönlendirmeleriyle tezime katkı sağlayan Prof. Dr. Abdulvahit İmamoğlu'na teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca bu süreçte manevi destekleriyle yanımda olan, anketin ulaştırılması noktasında emek veren arkadaşlarıma, tez sürecine devam edebilmem için elinden gelen her şeyi yapan sevgili eşime, tez çalışmamda desteklerini esirgemeyen Ahsen Aydın, Sümeyra Akçakıl ve Behmen Çelikbaş'a, anketleri cevaplayarak çalışmama katkıda bulunan tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu günlere ulaşmamda büyük emekleri bulunan, anne ve babama en derin sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Halime KARAYEL

26/01/2023

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
1.1. Evlilik Uyumu	6
1.1.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler	8
1.1.2. Evlilik Uyumu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	14
1.2. Başa Çıkma.....	16
1.3. Başa Çıkma Yöntemleri.....	17
1.3.1. Dini Başa Çıkma	18
1.3.2. Dini Başa Çıkmanın Unsurları	20
1.3.3. Dini Başa Çıkma Sürecini Etkileyen Faktörler	21
1.3.4. Dini Başa Çıkma ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	22
1.4. Ailenin İşleyişi.....	25
1.4.1. Kadının Din ve Toplumdaki Yeri.....	28
1.4.2. Aile İçinde Karşılaşılan Problemler	30
1.4.3. Aile İşleyişi ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	36
BÖLÜM 2: YÖNTEM.....	40
2.1. Araştırmanın Modeli	40
2.2. Araştırmaya Katılanlar ve Nitelikleri	40
2.3. Veri Toplama Araçları.....	43
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	43
2.3.2. Aile Değerlendirme Ölçeği	43
2.3.3. Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ)	45
2.3.4. Dini Başa Çıkma Ölçeği.....	45
2.4. Verilerin Analizi	46
BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUMLAR	48
3.1. Genel profile ilişkin Bulgular ve Yorumları.....	48

3.1.1. Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma Ölçeği	48
3.1.2. Dini Başa çıkma	48
3.1.3. Aile Değerlendirme Ölçeği	49
3.2. Demografik Yapıya İlişkin Bulgular ve Yorumları.....	50
3.3. Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Diğer Nicel Değişkenlerle Korelasyonu	53
3.4. Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Nicel Değişkenlerle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi.....	57
3.5. Evlilik Uyumunun Eğitim Durumu, Gelir Durumu, Çalışma Durumu, Çocuk Sayısı ve Yaşanılan Yer Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi.....	59
3.6. Evlilik Uyumunun Dindarlık Düzeyi, Eşin Dindarlık Düzeyi ve Dini İnancın Evliliğe Etkisi Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi	61
SONUÇ	64
KAYNAKÇA.....	68
EK	72
ÖZGEÇMİŞ	78

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Sayı ve Yüzde Dağılımları	41
Tablo 2: Katılımcıların Dindarlık Özelliklerinin Betimsel Sonuçları	42
Tablo 3: Ölçme Araçlarından Elde Edilen Puanların Betimleyici İstatistik Sonuçları .	50
Tablo 4: Yaş, Evlilik Süresi, Problem Çözme Düzeyi ve Dini İnancın Affedici Olma Özelliği Değişkenlerinin Betimleyici İstatistik Sonuçları	51
Tablo 5: Ölçme Araçlarının Cronbach İç Tutarlılık Güvenirlik Katsayı Sonuçları	52
Tablo 6: Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Diğer Nicel Değişkenlerle Korelasyon Analizi Sonuçları	53
Tablo 7: Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Diğer Nicel Değişkenlerle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	57
Tablo 8: Evlilik Uyumunun Eğitim Durumu, Gelir Durumu, Çalışma Durumu, Çocuk Sayısı ve Yaşanılan Yer Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	59
Tablo 9: Evlilik Uyumunun Dindarlık Düzeyi, Eşin Dindarlık Düzeyi ve Dini İnancın Evliliğe Etkisi Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	62

ÖZET	
Başlık: Kadınlarda Evlilik Uyumunun Aile İşleyişi ve Dini Başa Çıkma Açısından İncelenmesi	
Yazar: Halime KARAYEL	
Danışman: Prof. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU	
Kabul Tarihi: 26/01/2023	Sayfa Sayısı: iv (ön kısım)+ 71 (ana kısım) + 7 (ek)
Bu araştırma kadınlarda evlilik uyumunu, dini başa çıkma yöntemleri, aile işlevleri, dini ve sosyo ekonomik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nicel yaklaşım benimsenmiştir. Bu amaçla farklı yaş gruplarında bulunan 415 evli kadın üzerinden google form aracılığı ile anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasında katılımcıların eğitim durumu, mesleği, gelir düzeyi vb. gibi demografik özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel bilgi formu, Evlilikte Uyum Ölçeği, Dini Başa Çıkma Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan araştırmaya göre, evlilik uyumu ile dini başa çıkma ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evlilik uyumu ile pozitif dini başa çıkma arasında pozitif, evlilik uyumunun negatif dini başa çıkma alt boyutu ile arasında negatif yönde ilişki gözlemlenmiştir. Aile değerlendirme ölçeği alt boyutlarından iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutlarının toplam puanları arasında da pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evlilik uyumundan elde edilen toplam puan ile problem çözme alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, evlilik uyumunun, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, problem çözme algısı düzeyi gibi değişkenlerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Evlilik uyumu ile problem çözme algısı arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Dini inancın affedici olma özelliği ve evlilik uyumu arasında da pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Son olarak yaş, kırsal ya da kentsel alanda yaşıyor olmak, evli olunan süre gibi değişkenlerle evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.	
Anahtar Kelimeler: Kadın, Aile, Evlilik Uyumunu, Dini Başa Çıkma	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Investigation of Marriage Adjustment in Women in Terms of Family Functioning and Religious Coping	
Author of Thesis: Halime KARAYEL	
Supervisor: Prof. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU	
Accepted Date: 26/01/2023	Number of Pages: v (pre text) + 71 (main body) + 7 (add)
This research aims to examine marital adjustment in women in terms of religious coping methods, family functions, religious and socio-economic variables. A quantitative approach was adopted in the study. For this purpose, a questionnaire was applied to 415 married women in different age groups via google form. In the survey study, the educational status, occupation, income level, etc. of the participants. demographic characteristics were taken into account. Personal information form, Marriage Adjustment Scale, Religious Coping Scale and Family Evaluation Scale were used as data collection tools in the study. According to the research, a significant relationship was found between marital adjustment and the scores obtained from the religious coping scale. A positive relationship was observed between marital adjustment and positive religious coping, and a negative relationship was observed between marital adjustment and negative religious coping sub-dimension. A statistically significant positive correlation was also found between the total scores of the sub-dimensions of the family assessment scale such as communication, roles, emotional response, showing the necessary attention, behavior control, and general functions. A positive correlation was found between the total score obtained from marital adjustment and the total score of the problem solving sub-dimension. In addition, it has been determined that marital adjustment is related to variables such as income level, education level, and problem solving perception level. A positive relationship was found between marital adjustment and perception of problem solving. A statistically significant positive correlation was also found between the forgiveness of religious belief and marital adjustment. Finally, no significant relationship was found between variables such as age, living in a rural or urban area, length of marriage and marital adjustment.	
Keywords: Women, Family, Marital adjustment, Religious Coping	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Evlilik uyumu kavramı, evlilikteki ilişkinin huzurlu bir şekilde devamlılığını ifade eder. Ayrıca evlilik uyumu eşlerin zaman içerisinde birbirlerine göre değişmesi, günlük yaşamlarına, değişen hayat koşullarına uyum göstermeleri olarak ifade edilir (Kubilay, 2015, s.26).

Literatüre bakıldığında evlilik uyumu ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Oya Fidanoğlu'nun "Evlilik Uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki", Elmas Tüfekçi Hoşgör'ün "Evli çiftlerin öfke ifade tarzları ile evlilik uyumunun incelenmesi, Beyza Ağaççanak'ın "Evlilikte affedicilik, merhamet ve duygusal zekanın evlilik doyumuna etkisi" gibi çalışmalar bunlardan bir kaçıdır. Kişilik özellikleri, yaşam doyumunu, kaygı, çatışma çözme stilleri gibi kavramlar da evlilik uyumu ile birlikte çalışılan konulardan bazılarıdır.

Dini başa çıkma, stresli bir duruma uyum sağlamaya çalışırken bireylerin inançlarından destek olarak mevcut zorlu durumun üstesinden gelebilmek için tercih ettikleri bir yoldur. Bir sıkıntı ile karşılaşan kişi probleminin çözümünde dini inancıyla bir çözüm yolu bulabilmektedir (Cufta, 2016, s.53). Yalnızlık, yaşam doyumunu, hayat memnuniyeti, fiziksel rahatsızlıklar, ruhsal problemler, ailevi sorunlar, aile içinde ortaya çıkan suç ve problemlerin önlenmesinde dini ahlaki değerlerin etkisi gibi alanlarda dini başa çıkmanın etkileri üzerine pek çok çalışma mevcuttur. Yasemin Angın'ın, "Dijital dünyada teselli arama: Dini başa çıkma araçlarının sosyal medya kullanımı", Hafize Albayrak ve Ali Ulvi Mehmedoğlu'nun "Engelli ebeveynlerinde dini başa çıkma, çocuğunu kabul-red ve ruh sağlığı ilişkisi", Beyzanur Yılmaz'ın Dini başa çıkma düzeyinin takıntılı davranışlarla başa çıkma ile ilişkisi üzerine bir araştırma" isimli çalışmaları bunlara örnektir.

Kadın, aile konuları üzerine ülkemizde ve yurtdışında birçok çalışma yapılmıştır. Değişen aile yapıları, kadının toplumdaki yeri, kadının iş yaşantısı ve aile hayatına etkileri, aile yapısını etkileyen güncel değişimler, aile içi iletişim gibi konularda birçok çalışma ve akademik araştırma yapılmıştır. Fadime Yıldırım'ın 1980 sonrası İslamcı dergilerde kadın ve kadının çalışma hayatı: Kadın kimliği dergisi örneği, Yener Pınarbaş'ın "Kadın kimliği ve toplumsal sorunların çağdaş türk sanatına yansımaları, Zeynep Tek'in, "Safiye

Erol'un yazılarında kadının aile ve toplum içindeki rolü" isimleri çalışmaları da bu alana örnek verilebilir.

Literatürün incelenmesi sonucunda, çalışmamızda amaçladığımız kadınların evlilik uyumunu, aile işlevleri ve dini başa çıkma kapsamında ele alan bir araştırma görülmemiştir. Bu araştırmanın konusunu "Kadınlarda evlilik uyumunun aile içi işleyişi ve dini başa çıkma tarzları açısından incelenmesi" oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın odağında kadınlarda evlilik uyumunun aile içi işleyiş ve dini başa çıkma tarzları arasında anlamlı bir ilişkinin ve etkileşimin olup olmadığı, kişilerin evlilik uyumu ve dini başa çıkma düzeylerinin aile işleyişi konusunda nasıl bir etkisi olduğu ve evlilik uyumu ile dini başa çıkma arasında ne tür ilişkiler olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bununla beraber, araştırmaya katılacak yetişkin bireylerin evlilik uyumlarının, psiko-sosyal ve kültürel özellikleri ifade eden yaş, gelir düzeyi, eğitim seviyesi, öznel dindarlık algısı gibi demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak da amaçlanmaktadır. Ülkemizde kadınların göç, şiddet gibi önemli konularla nasıl baş ettiklerine dair birçok çalışma yapılmıştır ancak günlük yaşamdaki problemler karşısındaki tutum ve davranışları ele alan çalışmalar sınırlıdır. Bu sebeple yapacağımız bu ampirik araştırma ile din psikolojisi çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Araştırmanın temel problemini "Kadınların evlilik uyumları, dini başa çıkma ve aile işleyişi arasında nasıl bir etkileşim ve ilişki bulunmaktadır?" sorusu oluşturmaktadır. Bu temel problemin yanında aşağıda yer alan alt problemler de bu araştırmanın incelenecek konuları arasında bulunmaktadır.

1. Kadınların evlilik uyumu ve dini başa çıkma şekilleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
2. Kadınların evlilik uyumu ve aile işlevi arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Kadınların evlilik uyumu ile gelir düzeyi, eğitim durumu, affedicilik gibi sosyodemografik değişkenlerle arasında nasıl bir ilişki vardır?

Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmamızda, evlilik uyumunun bağımlı değişken, dini başa çıkma tarzı, aile değerlendirme ölçeği ve sosyo demografik değişkenlerin bağımsız değişken olarak ele alınmaktadır. Araştırmanın problemleri göz önünde bulundurulduğunda "Evlilik uyumu,

dini başa çıkma tarzları, aile işlevselliği ve dini ve sosyo ekonomik değişkenlerden etkilenir” ifadesi araştırmanın temel hipotezi olarak belirlenmiştir.

Karşılıklı etkileşim içerisinde olan, aile ve evlilikle ilgili süreçlerde fikren birliktelik oluşturabilen ve problemlerini olumlu bir şekilde ele alabilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2020). Çalışmamızda evlilik uyumu temel alınarak dini başa çıkma olumlu dini başa çıkma ve olumsuz dini başa çıkma boyutları ile, aile işlevleri ise iletişim, problem çözme, duygusal tepki verebilme, roller, davranış kontrolü, gerekli ilgiyi gösterebilme ve genel işlevler boyutları ile ele alınmıştır. Ayrıca evlilik uyumu üzerinde yaş, evlilik süresi, gelir durumu gibi değişkenlerin etkisinin olup olmadığı da incelenmiştir.

Hipotez 1: Kadınların evlilik uyumu ile dini başa çıkma tarzı ilişkilidir.

Hipotez 2: Kadınların evlilik uyumu ile aile işleyişleri ilişkilidir.

Hipotez 3: Kadınların evlilik uyumu yaş, evlilik süresi, eğitim, gelir düzeyi gibi sosyo demografik değişkenlerle ilişkilidir.

Araştırmanın Önemi

Evlilik uyumu üzerine din psikolojisi alanında mevcut çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle dindarlık, değerler, kişilik inançları, manevi yönelim gibi alanlarda evlilik uyumunun çalışıldığı görülmektedir. Ahmet Rifat Geçioğlu ve Hasan Kayıklık’ın “Dindarlık ve evlilik uyumu ilişkisi: Evli bireyler üzerine bir inceleme” isimli çalışması bu alandaki çalışmalardan bir örnektir. Bununla birlikte evlilik uyumunun literatür incelendiğinde psikoloji alanında daha çok ele alındığı görülmektedir. Ferhan Yavuz’un “Kişilik inançlarının ve depresif belirtilerin evlilik uyumuna etkisinin incelenmesi” isimli çalışması psikoloji alanında yapılmış çalışmalara bir örnektir. Evlilik doyumu, cinsel doyum, depresyon, somatizasyon, kişilik yapıları, benlik algısı gibi konular ile evlilik uyumunun çalışıldığı görülmektedir. Psikoloji ve din psikolojisi literatürü incelendiğinde dini başa çıkma alanında pek çok çalışma görülmektedir. Kavurkacı’nın, “Türk din psikoloji çalışmalarında din ve psikopatoloji literatürü” isimli çalışmasında, Uysal, Göktepe ve Karagöz’ün “Dini başa çıkma ile umut, hayat memnuniyeti ve psikolojik sağlamlılık arasındaki etkileşim üzerine bir araştırma” isimli çalışması bunlardan bazılarıdır. Aile işlevselliği alanında yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak psikoloji alanında mevcuttur. Kağıtçıbaşı’nın “Kültürleşme ve aile ilişkileri” isimli çalışması ve Çalışkan’ın

“Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin aile işlevselliği” çalışması bu çalışmalara örnektir. Bu çalışmada ise evlilik uyumu, dini başa çıkma ve aile işlevleri üzerinde durulacaktır. Dini başa çıkma ve aile işlevlerinin evlilik uyumu üzerine etkisi değerlendirilecektir. Söz konusu değişkenler arası etkileşim ve ilişkinin Türkiye örnekleminde deneysel bir çalışma ile tespit edilecek olması önem arz etmektedir. Yapılacak araştırmanın din psikolojisi ve psikoloji alanına katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızda evlilik uyumu, dini başa çıkma ve aile işlevlerini incelemek amacı ile betimsel türde ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma iki kısımdan müteşekkildir. Birinci bölümde alanda mevcut bulunan çalışmalardan literatür taraması yapılmıştır. İkinci kısımda ise nicel araştırma yöntemi ile ekteki ölçme araçlarının uygulanması gerçekleştirilmiştir. Veriler SPSS programıyla değerlendirilmiştir. Yöntem kısmında yapılan çalışma, detaylı bir biçimde ikinci bölümde sunulmuştur. Kadınlarla ilgili evlilik uyumu üzerine yapılan çalışmalarda daha çok iş yaşamı, fiziksel rahatsızlıklar, psikolojik problemlerde evlilik uyumu vb. durumlarla kadınların başa çıkması ele alınmıştır. Çalışma konusu ile alakalı yeterli kaynak mevcut olmadığı için literatür kısmında kaynak araştırması üç bölüme ayrılarak gerçekleştirilmiştir. Literatür çalışmasının birinci kısmında evlilik uyumu kavramı ve evlilik uyumu ile ilgili araştırmalara konu özelinde bakılmıştır. İkinci kısımda başa çıkma kavramı ve dini başa çıkma tarzları, dini başa çıkma ile ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise kadın ve aile olgusu, kadına toplumsal ve dini açılardan bakış, kadınların güncel değişimler sonucu eş, çocukları ve sosyal çevreleri ile ilgili yaşadığı zorluklar ele alınmıştır.

Araştırmanın Ön Kabulleri ve Sınırlılıkları

Evlilik uyumu, dini başa çıkma ve aile işlevleri arasında bir etkileşim ve ilişkinin olduğu varsayılmaktadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan 415 katılımcının, kendilerine yöneltilen soruları doğrulukla ve içtenlikle cevaplandırırdıkları ve örneklemin evreni temsil ettiği kabul edilmektedir.

Çalışmada mevcut olan ölçeklerin ölçüm bakımından geçerli ve güvenilir oldukları var sayılmaktadır.

Bu araştırma formların uygulanacağı örneklem, ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ve yapıldığı zaman ile sınırlıdır.

Çalışma 415 katılımcının katıldığı bir örneklemle ve yapıldığı zamanla sınırlıdır. Çalışma 18 yaş ve üzeri yetişkin kadınlarla sınırlıdır.

BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, evlilik uyumu, başa çıkma yöntemleri ve aile işleyişi konuları ve bu konulara dair alt başlıklar ele alınacaktır.

1.1. Evlilik Uyumu

Evlilik, iki kişinin kanunların ve kültürün uygun gördüğü şekilde kalıcı bir birliktelik için bir araya gelmesidir. Bu birliktelik bireyin hayatını birçok yönden etkilemektedir. Yaşam alanlarının değişmesi, kültürel değişim ve aile yapıları evliliği başlıca şekillendiren etmenlerdir (Karslı, 2019, s.2).

Evliliği gerekli kılan birden çok etken vardır. Bunlardan bazıları cinsel doyum, toplumun değer kazanması, ebeveyn olma isteği, yalnız kalmama dürtüsü ve bazı psikolojik ihtiyaçlardır. Yapılan çalışmalarda evli bireyler ve bekar bireyler kıyaslandığında evli bireyin iyi oluş halinin daha fazla olduğu bulgulanmıştır. Hayat sürelerinin daha fazla olması, psikolojik ve fiziksel açıdan daha sağlıklı olmaları, yüksek yaşam doyumu bekarlara kıyasla daha yüksek orandadır. Aile ve evlilik kavramları birbirine yakın olsalar da aynı şeyi karşılamaz. Aile çok daha kalabalık bir grubu temsil ederken, evlilik çiftlerin aile kurmak sebebi ile bir araya gelmesini belirtmektedir. Bu birliktelik iletişim ve etkileşimle kuvvetlenen süreklilik beklentisi olan aile birliğinin temelini oluşturan sosyal bir yapıdır. Evlilik kurumunun üç temel dayanağı vardır. Bunlar biyolojik ihtiyaçların karşılanması, cinsel doyum ve ebeveyn olma isteğidir. İkincisi sevgi ihtiyaçlarını karşılayan, güven sağlayan psikolojik isteklerdir. Sonuncusu ise toplumun toplumda değer kazanma ve kabul görme güdüsünü karşılayan sosyal motivasyondur (Kaya ve Buğa, 2021, s.373).

Kök aile, bireyin içine doğduğu aileyi ifade etmektedir. Kök aile içindeki atmosfer psikolojik iyi oluşa doğrudan etki eder. Araştırmalarda kök aileyle birey arasındaki ilişki incelendiği zaman bireyci kültürler ve toplulukçu kültürler arasında gözle görülür farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bireyci kültürlerde kişisel amaçlar ve özerklik baskın iken, toplulukçu kültürlerde grubun amaçları bireyin davranışlarını şekillendirmesine ve ikinci plana atılmasına neden olmaktadır. Bu sebepten ötürü kişisel iyi oluş sonuçları çakışabilmektedir (Akdağ ve Çankaya 2015, s.2).

Evlilik uyumu bireylerin evlilik döneminden sağladığı memnuniyet olarak tanımlanmaktadır. Evliliğin sürdürülebilmesi için çiftlerin bu uyuma dahil olması gerekmektedir. Bu uyum evlilik sürecindeki beklenti ve isteklerin dengesinin sağlanmasına katkı vermektedir (Tosun, Yazıcı ve Altun, 2020, s.3-4).

Birey için oldukça önemli bir gelişimsel basamak olan evlilik, kişinin yaşamında birtakım değişikliklere sebep olmaktadır. Evlilik ile bireylerin hayatına farklı yaşam rolleri, görev ve sorumluluklar dahil olmaktadır. Aile sorumluluklarını paylaşmayı öğrenmek, ortak bir yaşam şekli var edebilmek, eş olmak, aileler ve yakınlar ile olan ilişkileri yeniden yapılandırabilmek, doyurucu duygusal ve cinsel ilişki örüntülerini yoluna koyabilmek şeklinde evlilik hayatına ait kazanımları, çiftlerin evliliğin başlarında gerçekleştirmeleri beklenir. Fakat bu beklenti ve değişiklikleri gerçekleştirme sürecinde çiftlerin yoluna bazı zorluklar, hayal kırıklıkları ve çatışmalar çıkabilmektedir (İlhan ve Işık, 2019, s.1431).

Evlilik üzerine yapılan araştırmalarda evlilik doyumu, evlilik uyumu, mutluluk, huzur gibi kavramlar ilk araştırmalarda aynı değerleri karşılamış olsalar da ilerleyen araştırmalarda birbirlerinden farklı oldukları kabul edilerek ayrıştırılmaya başlanmıştır. Halen günümüzde evlilik doyumu ile evlilik uyumu terimleri birbirlerinin yerine kullanılmaya devam etmektedir. Evlilikteki doyum ve mutluluk kavramları aynı şey olmayıp birbirlerine yakın anlamlıdırlar. Doyum evlilikteki ihtiyaçların karşılanmasını ifade etmektedir. Mutluluğu da içinde barındırdığı gibi daha çok memnuniyeti karşılamaktadır. Mutluluk ise doyum halinin yansıtılmasıdır. Mutluluk evliliğin duygusal tarafı ile alakalı iken, doyum daha çok bilişsel tarafındadır. Bireylerin evliliklerinden aldıkları doyum evliliğin devamını sağlamada tek başına yeterli olmayan fakat önemli bir etken sayılmaktadır. Birey içinde bulunduğu ilişkiyi yeterli buluyor, farklı seçenekleri düşünmüyorsa doyum aldığı söylenebilir. Evlilikte, alınan ödüller verilen bedeli, emeği karşılıyorsa doyumdan bahsedilebilmektedir (Geçioğlu ve Kayıklık, 2019, s.207).

Aile üzerine yapılan araştırmalarda evlilik uyumu sıklıkla ele alınan bir terim olmasına rağmen, terimin birden fazla anlamı karşılaması ve araştırma yöntemlerindeki sorunlar sebebiyle birçok eleştiriye sebep olmuştur. Bu terim için açık ve net bir tanım konulamamasının bazı farklı sebepleri bulunmaktadır. Bunlardan biri, bireylerin birbirlerinden farklı psikolojik, sosyal, kültürel özelliklerinin olmasıdır. Her ne kadar kavramın sınırları netleştirilmeye çalışılsa da sosyal bilimlerdeki pek çok terim gibi açık,

net ve kesin bir tanımlamaya sahip olamamıştır. Evlilik uyumu üzerine yapılan çalışmalardan birinde “evlilik uyumu” kavramı çiftin arasındaki ilişkilerin süreklilik halinde gelişmesi şeklinde açıklamıştır. Buradan evlilik uyumunun dinamik bir yapıda olup sürekliliği barındıran bir süreç olduğu ortaya çıkarılabilir (Aktaş, 2009, s.27).

Evlilik doyumu bireyin evliliğini değerlendirmesi ve evliliğin kendine yansımaları olarak tanımlanabilir. İçinde bilinçli bir doyum barındırır. Birey evliliği için harcadığı maliyet ve kazandığı faydayı kıyaslayarak evlilik doyumunu tespit edebilmektedir (Uçar, 2018, s.35). Evliliğin sürdürülmesindeki en önemli etkenlerden biri olan doyum, eşlerden her birinin evliliğine dair değerlendirmesini ve aldıkları faydayı kapsar. Bu fayda bireysel mutluluk üzerine doğrudan etki etmektedir. Çiftlerden her birinin evliliğin olumlu gittiğini düşünmesi evlilik doyumu ile alakalıdır. Çiftlerden birisi hem eşine hem de evliliğine karşı memnuniyet duyuyorsa evlilik doyumu yüksek demektir. (Uçar, 2018, s.17-18)

1.1.1. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik doyumu, literatürde evlilik uyumuna yakın bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlilik doyumunu etkileyen faktörler evlilik uyumunu da etkilemektedir. Evlilik doyumunu olumlu veya olumsuz olarak etkileyen birden çok faktör vardır. Bunlardan ilki iletişim becerisidir. İletişim kalitesinin yüksek olması eşlerin ulaşılabilir, açık ve empati yeteneklerinin yüksek olmasına imkân sağlar. Bireylerin sağlıklı kişilik faktörlerini kendi kişiliklerinde bulunduruyor olması da doyumunu etkilemektedir. Eşlerin birbirine benzemesi, birbirlerinin çevresi tarafından kabul görme, ortak kültürel alanlar, aynı dine mensup olma, eğitim düzeyi, biyolojik beklentiler, ten uyumu, güven duygusu, evlilik algıları doyumunu etkileyen faktörlerdendir (Uçar, 2018, s.17).

Evliliğe uyum konusunda eşleri zora sokan etmenler ele alındığında ise sorumluluklar, farklılaşan sosyal yaşam, beraber yaşamaya alışma süreci, toplumsal cinsiyet algıları ve farklılaşan aile ilişkileri kişilerin evliliğe uyum sürecini zorlaştırmıştır (Kaya ve Buğa, 2021, s. 374).

Evlilik uyumunda bir diğer önemli unsur da kişilerin her birinin evlilikten ne kadar doyum alabildiği ile ilgilidir. Duygu ve düşünceler bireysel olarak görülse de bağımsız değildir. Evlilik sebebiyle ilişkiye ait olarak görülmüş olup, iki tarafı da ilgilendirmektedir.

İlişkilerdeki görev dağılımı alınan doyumun en önemli belirleyicisidir. İş yükünün dengeli dağıtıldığı ilişkilerde fedakarlığın tek bireyin üstlendiği ilişkilere kıyasla bireyler daha çok doyum sağlamaktadır. Yapılan çalışmaların genelinde kadınlar ve erkekler kıyaslandığı zaman erkek bireylerde evlilik doyum seviyesinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Geçioğlu, 2018, s.38).

Bireylerin aralarındaki ortak amaçlar da evlilik uyumunu derinden etkileyen faktörlerdendir. Ortak amaçları da besleyen en önemli kural eşler arası iletişimidir (Altun vd.,2020, s. 83). Çiftlerde açık ve net bir ilişkinin olması, beklentilerin saptanabilmesine ve ortak hedeflere daha kolay ulaşılabilmesine imkân sağlamaktadır. Ayrıca çalışma şartlarının da evlilik uyumuna etkisini bulgulayan çalışmalar vardır. Gece mesaisi yapan kadınların olduğu evliliklerde uyum oranının düştüğü gözlemlenmiştir. Hem biyolojik olarak bireyi olumsuz etkilemesi hem de eşler arası iletişimi azaltması nedeniyle gece mesaisinin evlilik uyumunu azalttığı tespit edilmiştir. Yapılan birçok çalışmada çiftlerin evlendiklerinde aralarında bulunan yaş farkının ehemmiyetli bir etkisi olduğu bulgulanmıştır. İleriki yaşlarda yapılan evliliklerle, yirmi yaş öncesi gerçekleşen evliliklerde evlilik uyumunun daha az olduğu belirtilmiştir. Evliliğin ilerleyen yıllarında iş yaşamının zorluğundan uzaklaşma, çocukların bakımının azalması, evliliğin içindeki düzenin sağlanması, eşe ayrılan sürenin artmasına yardımcı olabilmektedir. Bu durum evlilik uyumunu olumlu etkilemektedir. Evlilikte yaşanan çatışmaların evlilik uyumuna etkisi ele alındığında farklı sonuçlar görülmüştür. Yaşanan sorunların çözümü için eşleri ile arayaşa giren çiftlerde evlilik uyumunun arttığı görülmüşken başka araştırmalarda yaşanan problemlerin evlilik uyumuna etki etmediği de tespit edilmiştir (Altun vd 2020, s.88).

Evlilik uyumuna etki eden faktörlerden bir diğeri de evlat sahibi olmadır. Çocuğun dünyaya gelişinin eşler arasındaki evlilik uyumuna katkısı araştırılırken çalışmalarda benzer doğrultuda sonuçlar çıkmamıştır. Bazı çalışmalarda çocuğun mevcudiyetinin evlilik uyumuna olumlu etki ettiği tespit edilirken bazı araştırmalarda da böyle bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Bu faktör toplumsal kültürün etkisinde şekillenmiş olmakla birlikte bizim toplumumuz için evlilik uyumunu olumlu yönde besleyen bir tarafı vardır. Bebeğin bakım ve sorumluluğunu birlikte üstlenmek çiftler arası etkileşimi sağlamakta, ortak hareket etmelerine imkân sağlamaktadır. Özellikle evlilikte istikrarı sağlamakta büyük rol oynar (Altun vd., 2020, s.88).

Yapılan araştırmalarda evlilik uyumunun ayırt edici faktörleri; çiftler arasında soruna sebep olan farklılıklar, bireysel kaygılar, evlilikte doyum, çiftlerin uyum düzeyi ve evliliği devam ettirmede rol oynayan değerler olarak beş konu şeklinde tespit edilmiştir (Geçioğlu, 2018, s. 34).

Evlilik doyumunun yüksekliği, kişinin psikolojik ve fiziksel olarak sağlıklı olmasına imkân tanımaktadır. Doyumun ve iyi oluş halinin birbirini beslediği birçok çalışma sonucunda ortaya konulmuştur. Evlilik doyumunu yüksek bireylerde psikolojik sorunların daha az olduğu, çevresi ile daha pozitif ilişkiler kurabildiği ve hayata karşı beklentilerinin daha olumlu olduğu tespit edilmiştir (Uçar, 2018, s.82). Problem çözme düzeyi ile benzer doğrultuda olan evlilik doyumunu sadece evlilik içi ilişkilere değil sosyal çevredeki ilişkilere ve çıkan sorunları çözmeye olumlu katkı sağlamaktadır. Bu durum yaşama sevgisini artırıp günlük hayatın stresini azaltmaktadır. Bireylerin daha sağlıklı olmasından çok sağlıklı çocuk yetiştirip çevrelerinde faydalı olmalarına da büyük katkı sağlamaktadır (Yılmaz, 2021, s.224).

Yapılan çalışmalar birbirleriyle kıyaslandığı zaman evlilik uyumunu etkileyen faktörlerin zaman içinde değişkenlik kazandığı gözlemlenmiştir. 1960'lı ve 1980'li yıllarda yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında toplum dinamiklerinin değişmesi ile birlikte evlilik uyumuna etki eden faktörler değişmiştir. Yapılan araştırmalarda sınırlarının dar olması bu faktörlerin tespit edilmesinde zorluk çıkarmaktadır (Altun vd., 2020, s.88).

Evlilik uyumunu etkileyen faktörlere baktığımızda bireylerin yaşam memnuniyetleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Tüik tarafından hazırlanan yaşam memnuniyeti araştırmasında mutluluk kaynağı faktörleri incelendiğinde kişilerin eş faktörü sebebi ile yaşam memnuniyetleri 2012 de %7 iken 2021 yılında %4.1 olarak ölçölmüştür. Tüm aile oranı aynı oranda kalırken, çocuklardan gelen mutlulukta artış gözlemlenmiştir. Burada en çok değer kazanan faktör kendisi seçeneği olmuştur. 2012 yılında mutluluk kaynağını kendisi olarak gören kişilerin oranı %2,2 iken 2021 yılında bu oran %4 e yükselmiştir (Tüik, 2021).

Psikolojik iyi oluş halinin de evlilik uyumuna etkileri üzerine çalışmalar mevcuttur. Psikolojik iyi oluş, olumlu duyguların olumsuzlara nazaran daha çok yaşanması şeklinde belirtilmiştir. Mevcut bir araştırmada psikolojik iyi oluş için altı temel nitelik ortaya konulmuştur. Bunlardan ilki geçmiş yaşamını ve kendisini olumlu olarak

değerlendirmeye yarayan kendini kabul, kendini geliştirmeye devam etmesini açıklayan bireysel gelişim, bireyin anlamlı yaşam amacı, çevresi ile olumlu ilişkiler kurması, çevresine etki edebilme kapasitesi ve kendine ait özerkliğinin olmasıdır (Akdağ ve Çankaya, 2015, s.647).

Ayrıca psikolojik iyi olma hali, bireyin günlük hayatın akışında karşılaştığı problemleri yönetebilme çabası ve becerisi olarak tanımlanmıştır. Bu hal, deneyimlerin sonuçlarına göre şekillenmektedir ve bireyin yaşama ilişkin yaklaşımını etkilemektedir (Uçar, 2018, s.3).

Psikolojik iyi oluşa katkısı bulunan etmenlerden biri de evliliğdir. Evliliklerin bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik birçok ihtiyacını karşılamaktadır. Eşlerin birbirlerine karşı dayanışma içinde olması birçok sorunla baş etmelerinde büyük kolaylık sağlamaktadır. Yapılan çalışmalarda ikisinin arasında güçlü bir bağ olduğu ortaya konulmuştur. Evlilikler bireylerin yaşamlarının anlam kazanmasına, duygusal ve sosyal yönden beslenmelerine ve iyi oluş hissinin artmasına yardımcı olabilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 yılında yaptığı bir çalışmada evlilerin, evli olmayanlara kıyasla daha mutlu olabildiği bulgulanmıştır (Akdağ ve Çankaya, 2015, s.647).

Evli çiftlerin psikolojik iyi oluşunu etkileyen faktörlerden birisi evlilik doyumudur. Yapılan birçok araştırmada evliliğin kalitesi ile ruhsal iyi oluş hali arasında pozitif bir ilişki olduğu aktarılmıştır. Ayrıca bu araştırmalardan birinde evlilikleri mutlu ilerleyen kadınların erkeklere kıyasla bireysel anlamda daha mutlu olduğunu tespit etmiştir (Akdağ ve Çankaya, 2015, s.649).

Gülyüksel ve Cihangir'in 2013 yılında yaptıkları araştırma sonuçlarında benlik saygısı ile evlilik doyumunun kişilerin psikolojik iyi oluşlarını artırdığı belirtilmektedir. Daha önce yapılan araştırmalarla aynı doğrultuda sonuçlar vermiştir. Benlik saygısının mutluluğu en çok besleyen faktör olduğunu tespit etmişlerdir. Olumlu benlik saygısı da sağlıklı bir psikolojinin en önemli göstergelerindendir. Aynı araştırmadan elde edilen sonuçlarda yine diğer araştırmalarda da olduğu gibi evlilik doyumunu kişisel iyi oluş ile doğru orantılıdır. Evliliğin kalitesinin yüksek olması bireylerinde iyi oluş halini yükseltmektedir. Evlilik doyumunu düşük olan bireylerin depresif davranışlar sergilediği gözlemlenmiştir (Akdağ ve Çankaya, 2015, s.656).

Yapılan araştırmaların çoğunluğunda problem çözme başarısı ve psikolojik iyi olma hali aynı doğrultudadır. Bu durum evlilik uyumunu da olumlu yönde etkilemektedir. Araştırmalara katılanların dindarlıkları da ele alındığı zaman, bazı araştırmalarda dini inançların psikolojik iyi oluşa olumlu yönde katkısı olduğu belirlenirken, bazı araştırmalarda da dindarlığın iyi olma haline etkisi olmadığı söylenmiştir (Uçar, 2018, s.50).

Dindarlığın evlilik uyumunu beslediğı gibi evlilikteki uyum da dindarlığı artırabilmektedir. Bu etkileşim aynı dine mensup insanlar arasında daha fazla iken, çiftlerden birinin inançsız olması da eşinden motivasyon almasıyla dine yönelmesine sebep olabilmektedir. Fakat eşlerin farklı inanışlara sahip olması çatışmalara da sebep olabilir. Evlilik içinde din kaynaklı çatışmaların çoğu dindarlık seviyesi sebebi ile değil, dine nasıl baktıkları ile alakalı olduğu gözlemlenmiştir. Bu bakış açısındaki farklılıklar rollerin dağılmasında çatışmaya sebep olduğu için evlilik uyumunu da riske atabilmektedir (Geçioğlu, 2018, s.14).

Günümüze kadar yapılan evlilik çalışmalarında dindarlık seviyesinin yükseldikçe, evliliklerde istikrar ve uyumun daha fazla olduğu, bireylerin muhafazakarlıkları arttıkça da ayrılma eğiliminin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir (Gerçioğlu, 2018, s.148).

2007 yılında yapılan bir çalışmada dindarlığın eşlerin birbirlerine karşı sadakati artırdığını tespit etmişlerdir. İnancın bu birlikteliğı kutsallaştırdığı ve kalitesinin yükseldiğini, dini yeminlerin sadakati etkilediğini ve evliliğin de dini yaşamı beslediğini gözlemlemişlerdir (Tekdemir, 2021, s.141).

Dini ibadetlerin evlilik doyumunu artırdığını gösteren birçok araştırma mevcuttur. Eşlerin birlikte ibadet edebilmesi hem evlilik doyumunu hem inançlarını artırmaktadır. Fakat bu olumlu katkı daha çok Hristiyan inancına sahip evli bireylerde gözlemlenmiştir. Müslüman kadın ve erkeklerin ibadet ortamlarının ayrı olması çiftlerin sadece evde birlikte ibadet edebilmelerine sebep olmuş, toplumsal alanda birlikte ibadet etme imkanını kısıtlamıştır (Geçioğlu, 2018, s.152).

1982 senesinde yapılmış bir araştırmada din olgusunun evlilikleri iki yoldan güçlendirdiğı tespit edilmiştir. Birincisi sosyal kontroldür. Kültürel olarak kıymetli olanı korumak amacıyla, aileyi, ailenin varlığını tehdit ettiğı düşünölen şeylerin yasaklanmasıdır. Boşanma, kürtaj, yasaklı maddeler, evlilik öncesi cinsellik gibi yargılar bu kapsama dahil

edilmiştir. Sosyal destek olarak adlandırılan ikinci kısım ise aile için sevgi, dayanışma istikrar ve evlilik uyumu gibi kavramları kapsamaktadır. Dindarlık ve evlilik uyumundaki ortak nokta bu çalışmada gözlemlenmiştir. Dini olguların sosyal destek yönü evlilik uyumunu aynı şekilde beslemektedir (Arvas, 2017, s.138).

Bir başka çalışmanın sonucunda evlilikte eşlerden birinin dindarlık seviyesi diğerine nazaran daha yüksek ise evlilik doyumu düşük kalırken, ikisinin de dindarlıkları benzer oranda yüksek ise evlilik doyumuna farklı bir katkısı olmadığı bulgulanmıştır. Yapılmış bir başka araştırmada eşlerin ruhsal durumu sağlıklı olduğunda dindarlığın olumlu katkı sağladığı fakat özellikle erkek bireylerin farklı psikolojik sorunları olduğunda olumsuz katkısının bulunduğu aktarılmıştır. Bu araştırmanın sonuç kısmında şöyle bir noktaya varılmıştır; dindarlık evlilik doyumunu direk, dengeleyici ve dolaylı olmak üzere üç şekilde etkilemektedir (Geçioğlu, 2018, s.137).

Eşlerin aynı dine mensup olmasına dini homogami ismi verilirken, birbirlerinden farklı dine mensup olmalarına da dini heterogami adı verilmiştir. Eski zamanlara kıyasla heterogami evlilikleri sayısını artırmaya başlamıştır. Homogami ve heterogami evlilikleri arasındaki uyum kıyaslandığı zaman, aynı dine mensup çiftlerin evlilik doyumunun daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle erkek bireylerin homogami evliliklerde daha yüksek doyum sağladığı tespit edilmiştir. Çünkü farklı inanışlar hem fikirsel hem de kültürel çatışmaları beraberinde getirebilmektedir (Geçioğlu, 2018, s.162).

Ortak dini inanca sahip çiftlerin sosyal çevreleri benzer yapıda olduğu için birbirlerine hızlı uyum sağladıkları gibi benzer sosyo kültürel yapıya sahip oldukları için de ortak bir bakış açısı yakalayabilmektedirler. Aynı zamanda bu çiftlerin sosyal ağları da ortak olduğu için aldatma potansiyelleri de azalmaktadır. Farklı inanışlardaki evlilikler de ise bireyler çatışma ortamında ortak noktayı bulmakta zorlanabilirler veya sosyal çevrelerinin farklı olması sebebiyle de böyle durumlarda çevrelerinden destek almakta güçlük yaşayabilmektedirler. Birbirlerinin hayatına entegre olmakta homogami evliliklerine kıyasla daha da zor olabilmektedir (Geçioğlu, 2018, s.164).

Evlilik uyumu üzerine yapılan ilk çalışmalarda aile yaşamındaki dindarlık değişkeni çalışmalara yansıtılmamıştır. Fakat 1980'lerden sonra yapılan araştırmalarda evlilik uyumu ve dindarlık arasında pozitif bir ilişkinin varlığı ifade edilmiştir. Bu tarihten önce

yapılan çalışmalarda dindarlık boyutu evliliğin gelenekselleşmesi olarak değerlendirilmiştir (Geçioğlu, 2018, s.207).

Dönemin bu alan dışındaki çalışmalarında da böyle bir etki gözlemlenmektedir. Dinin psikolojik boyutundan çok kültürel bir değer olarak karşılık bulması yapılan çalışmaların sonuçlarını önemli derecede etkilemiştir. Dini değerlerin toplumlar arası farklılık göstermesi, dönemden döneme bakış açılarının değişmesi gibi görüşler ileri sürülse de yapılan çalışmalara olumsuz katkısı olmuştur.

Yapılan pek çok çalışmada dindarlık ile iyi olma arasında pozitif bir korelasyon saptanmış olsa da bazı araştırmalarda da bu ilişkiyi destekleyen olgular yeterli düzeyde bulunmamıştır. Dindarlığın ruh sağlığını korumada oldukça destekleyici olduğu düşünülse de bulgulara bakıldığında zaman iyi oluş haline etkisinin az olduğu görülmektedir (Uçar, 2018, s.84).

1.1.2. Evlilik Uyumu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde evlilik uyumu üzerine yapılan bazı araştırmalardan bahsedilmiştir. Bu çalışmaların öne çıkan ortak özelliği evlilikteki uyumun dinamik bir yapısının mevcut olduğu vurgusudur. Bundan ötürü anlık etkilerin sonucu yanlış etkilememesi için boylamsal çalışmalar daha doğru sonuçlara ulaştırmaktadır. Uyum üzerine yapılan araştırmalarda çiftlerin bireysel değerlendirmelerinden çok birlikte tecrübe edilen yaşantılar değerlendirilmektedir. Evlilikteki uyum, iletişim başta olarak pek çok husus üzerinden değerlendirilmektedir. Buna rağmen zaman zaman başka çalışmaların alt başlığı da olabilmektedir (Geçioğlu, 2018, s.35).

Evlilik uyumu çalışmaları batı toplumlarında daha eski dönemlerde çalışılmaya başlanmış olsa da Türkiye’de doksanlı yıllarda çalışılmaya başlanmıştır. Bu hususta yapılan araştırmalar, sosyoloji, psikoloji, sağlık, eğitim, ilahiyat gibi birçok alanda yapılan çalışmalardan beslenmiştir (Erbil, 2018: 101). Yapılan tüm araştırmalar değerlendirildiğinde evlilik uyumunun tek bir andan ibaret olmamasından dolayı boylamsal çalışmalar yapıldığında daha gerçekçi neticeler ortaya çıkmıştır. Anlık etkiler sağlıklı kararların çıkmasına engel olabileceği için sürece yayılan incelemeler daha doğru verilere ulaştırmaktadır (Kubilay ve Oktan, 2015, s.26).

Yapılan çalışmalarda eşler arasında problemlerin çözülebildiği, beklentilerin karşılandığı, ortak etkinliklerin planlandığı ve doyum sağlanan bir ilişki olarak evlilik uyumunu tarif etmişlerdir. Bu araştırmanın ölçeği eşlik etme, anlaşma, duygusal yakınlık ve yüksek oranda mutluluk olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Özütek, 2005, s. 15).

Evlilik uyumunu araştırmalarının alt başlığı olarak ele alan araştırmacılar bulunmaktadır. 1963 senesinde yapılan bir araştırmada evlilik uyumu, evlilik başarısının alt maddesi olarak ele alınmıştır. Araştırmada evliliğin başarısı sekiz ana madde üzerinden çalışılmıştır. Uyum gibi devamlılık, mutluluk, cinsel uyum, uzlaşma da bu çalışmanın alt başlıklarıdır (Geçioğlu, 2018, s.17).

1979 senesinde gerçekleştirilmiş bir araştırmada uyumdan uyumsuzluğa evrilen süreçteki bir zamana ait durumu ölçtüğünü söylemiştir. Çiftlerin gündelik yaşama birlikte uyum sağlaması ve birbirlerine uyumlu olarak değişimleri şeklinde evlilik uyumunu tanımlamıştır (Sakarya ve Dilmaç, 2020, s.2).

1990 senesinde yapılan bir başka araştırmada evlilik uyumunda üç temel yaklaşımdan bahsedilmiştir. Bunlardan ilki evliliğin kalitesini ölçen maddelerdir. Bu grubun en belirgin ölçeği Locke- Wallace evlilik uyum ölçeğidir. İkinci yaklaşım evliliğin kalitesine yönelik genel algıları ölçmektedir. Üçüncü yaklaşım ise iyi tanımlanmış alt kavramlarla evlilik uyumunu incelemeye çalışmıştır. Bu yaklaşımın en belirgin örneği 1976 yılında yapılan Spainer'in dört ölçekli çift uyum ölçeğidir. Yapılan bu çalışmada evlilik uyumu bazı çalışmalarda ana başlık olarak, bazı çalışmalarda da alt başlık olarak ele alınmıştır. Evlilik uyumunun ana başlık olarak ele alındığı çalışmalarda uyumun farklı bileşenlerden oluştuğu fikri beyan edilmiştir. İçinde istikrar, doyum, bağlılık gibi birçok alt kavramları bulunmaktadır (Geçioğlu, 2018, s.12).

Evlilikte kadının gelir elde etmesinin evlilik doyumuna katkısını ele alan bir çalışmada, kadının gelir sağlamasının kendisinin evlilik doyumunu artırırken erkeğin doyumuna etki etmediği fakat psikolojik iyi oluşunu negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada dindarlığın evlilik doyumuna etkisi araştırılmış, sonucunda temel yapı taşlarından biri olduğu ve sorun çözme yeteneğini pekiştirdiği söylenmiştir (Uçar, 2018, s.36).

2010 senesinde gerçekleştirilen bir başka çalışmada sorun çözme ve evlilik doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak sorun çözme becerisi arttıkça ilişkiye olan inanç, özveri ve memnuniyet artmıştır (Ahmadi, 2010, s.682- 687).

Çalışmalarda kendi içinde dini karışıklıklar yaşayan bireylerin bu olumsuzlukları evliliklerine yansıttığı gözlemlenmiştir. Fakat bu araştırmada evlilik uyumunu ölçecek herhangi bir ölçek kullanılmamış olup, bireysel olarak değerlendirmeler yapılmıştır (Canbulat ve Çankaya, 2014, s.560-561).

Yapılan bir başka araştırmada da evlilik süresi içinde çiftlerin problem çözme yeteneğinin, öznel iyi oluş ve evlilik doyumuna etkileri incelenmiştir. Sonucunda her birinin birbiriyle pozitif bir ilişki içinde bulunduğu bulgulanmıştır. Evliliğin ilk dönemlerinde ileriki yıllara kıyasla evlilik doyumunun daha yüksek olduğu belirtilmiş, maddi kaygı azaldıkça evlilik doyumunun arttığı, problem çözme yeteneğinin de yaş ve öğrenim durumu ile doğru orantılı olduğu tespit edilmiş, çocuk sahibi olmanın da öznel iyi oluş ile pozitif bir ilişki içinde bulunduğu neticesi elde edilmiştir (Sancaktar, 2016, s.21). Yapılan bir başka çalışmada dindarlığın problem çözme ve evlilik doyumuna katkısını incelemişlerdir. Yaptıkları çalışmanın sonucunda çiftler birbirleriyle kıyaslandığı zaman erkek bireylerin sorun çözme yeteneğinin ve evlilik doyumlarının daha fazla olduğu, bu sonucun daha önceki çalışmalarla benzerlik taşıyıp üç kategorinin de birbirleriyle pozitif ilişki içinde olduğu bulgulanmıştır (Uçar, 2018, s. 4).

Yapıcı'nın ülkemizde yaptığı çalışmada dindarlık ve maneviyatın evlilik yaşamına pozitif etkileri olduğu, hafif düzeydeki çatışmalar için çözüme imkân sağladığı fakat ciddi problemlerde dindarlığın etkili olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle din algıları farklı olan bireylerin bu sorunları daha fazla yaşadığı gözlemlenmiştir (Geçioğlu, 2018, s.142).

1.2. Başa Çıkma

Baş çıkma insanların içsel ve dışsal baskıyı azaltabilmek için sergiledikleri bilişsel davranışsal çabalardır. Bir olayın stres verici olarak tanımlanabilmesi kişilerin bu olaya verdikleri anlamla gerçekleşir. Kişiler başlarına gelen olayı stres verici olarak tanımlamadığı sürece evrensel olarak hiçbir olay stres verici değildir. Araştırmalarda dini başa çıkmanın oldukça genel bir terim olduğuna dair görüşler bulunmakla birlikte tüm

başa çıkma durumlarının genel olarak doğrudan eylem ve hafifletici davranışlar olarak iki başlıkta ele alınabileceği ifade edilir (Gün, 2012, s. 12).

Doğrudan eylemler, içinde bulunulan çevre ile girilen ilişkiler sonucunda ortaya çıkan problemlerde bireyin çevresiyle olan ilişkisini kendine uygun şekilde değiştirmeyi içeren davranışlardır. Bu davranışlar probleme karşı savaşıma, probleminden kaçma yahut problem karşısında donma şekillerinde olabilir. Hafifletici tutumlar, bireyleri rahatsız eden olumsuz duyguların azaltılması, olumsuz deneyimlerden kaçınmak yahut olumsuz duruma katlanabilmek için ortaya çıkar. Başa çıkma mekanizmasının amacı, kişiyi, aileyi negatif psikolojik sorunlara karşı korumaktır. Başa çıkma mekanizmasının probleme sebep olan sorunun ele alınması (problem odaklı başa çıkma) ve duyguların regüle edilmesi (duygu odaklı başa çıkma) gibi iki ehemmiyetli amaca sahip olduğunu ifade etmektedir (Aslan ve Güzel, 2018, s.64).

1.3. Başa Çıkma Yöntemleri

Başa çıkma hususunda alan yazına bakıldığında, başa çıkmanın konusunun iki değişik açıdan değerlendirildiği görülmektedir. İlki, başa çıkmayı kişilik özelliği olarak gören tutumdur. Buna göre, başa çıkma, kişilik özelliklerinin aksetmesidir. Dolayısıyla çevresel unsurların durumdan duruma değişmesi, başa çıkma hususunda ehemmiyet arz etmemektedir. Ehemmiyetli olan, kişilerin hangi tür kişilik özelliklerine sahip bulunduklarıdır. Başa çıkmada bir diğer yaklaşım ise süreç odaklı yaklaşımdır. Burda da bağlam çok önemlidir. Çünkü başa çıkma, gerginliğe neden olan psikolojik ve çevresel taleplere karşı verilen bir tepkidir (Eryılmaz, 2019, s. 26).

Problemlerle başa çıkma; sorun odaklı başa çıkma yahut duygu odaklı başa çıkma şeklinde ele alınır. Teorik açıdan başa çıkma davranışı olarak değerlendirilebilecek çok fazla davranıştan söz edilebilir (Dağ, 1990: 2). Önemli olan, gerginliğin temelinde insan algılamasının ve değerlendirmesinin bulunuyor olmasıdır. Kişilerin olayları değerlendirmesi, anlamlandırması, yönlendirmesi gerginliği azaltma veya çoğaltma noktasında temel bir etkidir. Misalen benzer sosyal ve fiziksel ortam içinde bazı kişiler oldukça gergin ve stresli, bazıları ise daha rahat ve mutlu olabilir (Cüceloğlu, 1993, s. 324). Netice olarak çevre desteği, ailenin yaklaşımı ve ekonomik düzeyi gibi faktörler bireylerin stres yaşantılarında başvurdukları başa çıkma davranışlarının çeşidini belirleyici nitelikte olabilmektedir (Deniz ve Yılmaz, 2005, s.18).

Bunların yanı sıra, problem çözme teknikleri de stresli durumları ele almada ve başa çıkmada çok yararlı olabilir. Herhangi bir problem 5 basamaktan geçirilerek çözümlenir. Bunlar sırası ile, sorunu tespit, seçenekleri değerlendirme, bir çözümü seçme, harekete geçme ve sonuçları analiz etmedir. Bu tür bir sistematik problem çözme yaklaşımı stres yaratıcı sorunlarla başa çıkılmasında etkili olabilmektedir (Oğuztürk, Akça ve Şahin, 2011, s.174). Başa çıkma mekanizmaları için özsaygı, hakimiyet duygusu, sorumluluk, öz yeterlilik, içsel kontrol gibi kaynakların gelişimsel süreçlerde artması önemlidir.

Baş çıkma mekanizmasına dair psikolojide var olan farklı ekollerin birbirinden ayrı açıklamaları mevcuttur. Evrimsel yaklaşım, baş çıkma mekanizmalarının hayatta kalmayı sağlayan özelliklerine dikkat çekerken kültürel ve sosyo-ekolojik yaklaşım baş çıkma mekanizmasını fiziksel ve kültürel şartlara adaptasyon sağlama olarak ele alır. Bütüncül yaklaşımda ise baş çıkma süreçlerini, diğer kaynaklarla birlikte hayatın içinde mevcut olan zorlukları, gerginlikleri arttıran yahut azaltan yeteneklerin bir boyutu olarak değerlendirilir. Baş çıkma mekanizması bazı araştırmacılar tarafından otomatik, bilinçdışı ve istemsiz tepkiler olarak ele alınsa da bazı araştırmacılar baş çıkmanın niyetli, amaç yönelimli ve bilinçli tepkiler içerdiğinden de bahseder (Akın, Ekin ve Ebadi, 2021, s.418).

Ayrıca önemli hususlardan birisi de dini baş etme, önceleri baş etme ölçeğindeki maddelerden yalnızca biri ve büyük ölçüde pasif baş etme ile bağlantılı bulunurken zaman içerisinde kendi konseptlerini ortaya dökmüştür. Dini baş etme aynı zamanda; ne kadar, nasıl, hangi niyetle (mana arayışı, kontrol altında tutma), kimin aracılığıyla (topluluk üyeleri, din adamı) hangi öğeyle (ibadet, kutsal kitap okuma, dua vb.) ve nerede (topluluk ile, bireysel olarak) başa çıkıldığı da önem arz eder (Kızılgeçit, Seçer ve Yıldırım, 2021, s.253).

1.3.1. Dini Başa Çıkma

Bireyler yaşam esnasında başından geçen olayları analiz etme eğilimi taşır. Bu analiz dini bir temada olabileceği gibi dini argümanların dışında bir bakış açısını da içerebilir. Özellikle Müslüman kültürü ile yetişen insanlar yaşadıkları sorunların çözümü için sık sık İslami çözümlere başvurmakta veya bu alanda önderlik eden kişilere başvurumaktadırlar (Yapıcı ve Doğanay, 2019, s. 104). Dini baş etme, araştırmacılara; olumlu yaşam deneyimleri, daha sağlıklı bir yaşam, daha seyrek görülen depresif hal,

daha sağlıklı bir zihin, daha verimli bir stres yönetimi stresin zihinsel ve fiziksel olumsuz etkilerini dengeleme konuları çağrıştırmaktadır. Araştırmacılar, çalışmalarında dini baş etmenin mağduriyet, hastalık, değer verilen birini kaybetme veya savaş gibi geniş bir çeşitliliği olan yaşam olayları karşısında, fiziksel ve zihinsel sağlığı bütünüyle koruyan ve seküler baş etme tutumlarına görece daha pozitif neticeler elde edilen bir baş etme şekli olarak ele almıştır. Bir başka çalışmada dini baş etmenin bedensel sağlık ile beraber psikolojik olarak iyi hissetme, kendini yararlı bir birey olarak görme ile alakalı olduğu ele alınmıştır (Karakaş ve Koç, 2014, s. 611). Ayrıca etkisi fazla olan yaşam olayları ile karşılaşıldığında dini baş etmenin sağlığa olumlu yönde katkı sağladığı belirtilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarının artışı da bunu desteklemektedir (Cufta, 2016, s.63).

Bireyin zorluklarla baş etmek için kutsal gördüğü değerlerle iş birliği içinde olması psikolojik iyi oluş halini pekiştirmektedir. Özellikle Müslümanların üzerinde yapılan araştırmalarda, hayatın zorluklarına karşı anlam yüklemek için dini başa çıkma yöntemlerine sıklıkla başvurdıkları gözlemlenmiştir. Meydana getirdikleri davranışların hayırlı bir şekilde sonuçlanmalarını beklemeleri, Allah tarafından takdir edilme beklentisi, günahlarından arınma isteği bu durumun destekleyici göstergeleridir (Yapıcı ve Doğanay, 2019, s. 52).

Dinin sosyal destek sağlayan tarafları değerlendirildiğinde evlilik uyumunu da olumlu yönde etkileyen özelliklerinden bazıları şunlardır; dinin kuralları aile yaşamında karşılaşılan sorunlara kılavuzluk edebilir, fikir ayrılıklarında, kararlarda ortak bir noktada buluşmaya fayda sağlayabilir. Dinlerin aile kavramını önemsemesi evlilik birliğinin sürdürülmesinde önemli rol oynayabilir. Dinlerin koyduğu yasaklar örneğin yasaklı madde kullanımı, alkol vs. bağımlılıkların önüne geçerek ilişkinin bozulma ihtimalini azaltabilmektedir. Evli çiftlerin her ikisi de aynı dine inanıyorsa, birlikte namaz kılma, iftar ve sahur yapma gibi dini ritüeller olarak ele alabileceğimiz davranışlar ilişkiyi güçlendiren paylaşımlar haline gelebilmektedir. Dini yaşayışın bireylere sosyal destek olması, travmatik durumlarda başa çıkmalarına yardımcı olması, ruh sağlığı üzerindeki etkileri, bireylerin haliyle evlilik hayatlarına da tesir etmektedir (Geçioğlu ve Kayıklık, 2019, s.207). Başa çıkma, bireyin karşısına çıkan zorluklara karşı bilişsel, duygusal veya davranışsal olarak farklı biçimlerde tavır gösterme halidir. Bu tavrı sergilerken dini argümanlardan destek aldığı durumlarda dini başa çıkma sürecini başlatmış olmaktadır. Dini başa çıkma süreci incelendiği zaman bireyin üç farklı şekilde davranış sergilediği

gözlemlenmiştir. Bunlardan birincisi kendi kendine idare etme, diğeri kararları başkasının almasını sağlama halidir. Burada birey yaratıcının müdahale etmesini de bekleyebilmekte hatta sürekli olarak üçüncü kişilerin dahil olmasını beklemektedir. Bireylerin eğilim gösterdiği üçüncü davranış ise işbirlikçi yaklaşımdır. Yaratıcı, kendisi ve üçüncü tarafların aktif olduğu bilinciyle hareket eder. Bu yaklaşımların her biri sorunların ve çözümlerinin kiminle ilgili olduğu ile ilgilidir. Özünde ise inancı ile nasıl bir ilişkisi olduğunun göstergesidir. Toplumsal ya da bireysel olgular ekonomik yoksunluk, psikolojik problemler, yaşanan acılar, o günlük yaşamın içinden istenilen verimin alınamaması gibi sorunlar kişilerin ruhsal dengesinin bozulmasına sebep olabilmektedir. Birey bu süreçte birçok duygusal tepki gösterebilmektedir. Duygusal tepkilerin sıklıkla yaşanması sosyal çevresinde ilişkilerine zarar verebilmekte, uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Böyle durumlarda, ortak dini değerler birçok sorunu çözümlenmekte ve bireylerin sıkıntılarını aşmasına yardımcı olabilmektedir. Bu tarz durumlarda en çok karşılaşılan kavram sabır olmaktadır. Yapılan bir çalışmada, bireyin hayatın akışında karşılaştığı zorluklara karşı altı değişik dini başa yoluna başvurduğu tespit edilmiştir. İyi davranışlarda bulunma, manevi dayanaklı başa çıkma, dini yalvarma, dini destek, dini kaçınma ve dini memnuniyetsizliktir. Bir araştırmada, din olgusunun birey üzerinde hem pozitif hem de negatif etki ettiği aktarılmıştır. Benzer araştırmalarda da bu çalışmaya yakın olarak, dini başa çıkmanın bireyler üzerinde pozitif ve negatif olarak iki şekilde etkisi gözlemlenmiştir. Bireyin kutsal değerleri ile güvenilir bir ilişki kurması, olumlu etki gösterirken, olaylara karşı gergin ve mücadele halinde olması dini başa çıkmanın olumsuz taraflarına örnek gösterilmektedir (Yapıcı ve Doğanay, 2019, s.107).

1.3.2. Dini Başa Çıkmanın Unsurları

Dini başa çıkma yönteminin unsurlarına bakacak olduğumuzda karşımıza teslimiyet, tevekkül, saygı, sabır, kabullenme, alçak gönüllülük, affetme, dua ve şükür gibi kavramlar çıkmaktadır. Sorun ve sıkıntılarla karşılaşan kişinin, yaşadığı olumsuzlukları bir imtihan olarak düşünüp sabır göstermesi, bu olumsuzluklara karşı elinden geleni yaparak Allah'a tevekkülü, tüm insanlığın olumsuzluklarla karşı karşıya kalabileceğini düşünüp alçak gönüllü davranması, kendisine yapılan kötülükleri affetmesi, elindeki nimetlere şükretmesi, sorunları çözümsüz gibi görüldüğünde yardım için Allah'a dua etmesi dini başa çıkmanın unsurlarındandır (İşcan, 2021, s.45). Dini başa çıkma unsurları

arasında en göze çarpanı Allah'tan yardım talep etmenin ifadesi olan duadır. Çoğu psikoloğ, duanın dinin özü ve ruhu olduğunu ifade eder. Dua, dini başa çıkma yönteminde destek alınan tek unsur değildir. Ancak zorda kalan insanların, sorunlarından kurtulmak için sıklıkla ve çoğunlukla başvurduğu bir unsurdur. Affetme kavramı ise, önemli bir haksızlık durumuna karşı düşmanlık gibi negatif duyguları, intikam gibi negatif düşünceleri, sözlü saldırganlık gibi negatif tutumları bırakarak aynı zamanda suçluya karşı şefkati içeren olumlu tepkiler vermek olarak tanımlanmaktadır. Arapça “Ş-k-r” kökünden türetilen şükür kavramı ise, “verilmiş bir nimet/hediye dolayısı ile, bu nimeti ve hediyeği gönderene söz, davranış, kalp ile saygı gösterme, saygıyla karşılık verme, nimet/hediye ve iyiliği hatırlayarak gönderenini övme” şeklinde aktarılmaktadır (Göcen, 2014, s.29). Dini başa çıkmanın bir başka unsuru olan tevekkül, kişilerin hayatında çeşitli nedenlerle oluşacak sorun ve olumsuzluklara gerekli önlemleri aldıktan sonra, kendisini sakinlik içinde tutmaya ve güvenceye almasını, sonrasında gerçekleşecek olan olayların neticelerine yönelik Allah'a güvenerek O'nun takdirine bırakmayı anlatır (Can, 2019, s. 66).

Tevekkül, affetme, şükür, dua, dini başa çıkmanın bazı unsurlarıdır. Ayrıca dini pratikler ve dini inançta dini başa çıkmada başvuru yerlerdendir (İşcan, 2021, s.45).

1.3.3. Dini Başa Çıkma Sürecini Etkileyen Faktörler

Araştırmalar incelendiğinde dini başa çıkma sürecinin cinsiyet, yaş, ırk, sosyo-ekonomik durum, alınan kişilik, dini yönelim, zihinsel/ruhsal sağlık ve eğitim ve gibi faktörler tarafından biçimlendirildiği tespit etmiştir. Yapılan çalışmalar, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla negatif dini başa çıkma yöntemlerini kullandığını tespit etmiştir. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre pozitif dini başa çıkma ve negatif dini başa çıkma tutumlarını daha sıklıkla kullandıkları bulgulanmıştır. Yaş ile ilgili ise yapılan çalışmaların bulgularında yaşta artışla dini başa çıkma eylemlerinden destek almanın sıklığının arttığı görülmektedir.

Yine bir başka çalışmada 35-40, 41-45, 46-50 yaş grubundaki bireylerin olumsuz dini başa çıkma tutumunu, 61 yaş ve üzerindekiilerin ise olumlu dini başa çıkma tutumlarını kullandıklarını; yaş ilerledikçe olumlu dini başa çıkma etkinliklerinde artış, olumsuz dini başa çıkma etkinliklerinde azalma olduğu belirtilmiştir.

Sosyo-ekonomik durumların dini başa çıkma ile ilgili bulgularına bakıldığında, tüm sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin olumlu dini başa çıkma tutumunu kullanırken; olumsuz dini başa çıkmayı ortanın üstü/yüksek düzeydeki bireylerin kullandığı bulgulanmıştır. Eğitim seviyesi ile dini başa çıkma yöntemleri arasındaki bulgularda ise, savaş mültecileri ile yapılan bir araştırmada, eğitim seviyesi ileride olanların diğerlerine oranla olumlu dini başa çıkma tarzlarını daha çok kullandıkları ve daha fazla ümitli oldukları gözlemlenmiştir. Bir başka çalışmada ise olumlu dini başa çıkma tarzlarına başvurunun eğitim seviyesinde artış oldukça başvurma sıklığının düştüğü ifade edilmiştir. Son olarak dini başa çıkma mekanizmasını etkileyen diğer bir faktör ise, bireylerin dini yönelimleri ve dindarlık düzeyleridir. Yapılan çalışmalar dindarlık düzeyi arttıkça dini başa çıkma etkinliklerinin kullanılma eğiliminin arttığını göstermektedir (İşcan, 2021, s. 48).

1.3.4. Dini Başa Çıkma ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Psikoloji alanı, bireysel ve kişilerarası ilişkilerde din olgusunun etkilerini araştırabilecek araçlara sahiptir fakat din kavramı psikolojinin kuruluş tarihinden itibaren gerektiği ölçüde bilimsel olarak bu alan içerisinde dikkat çekememiştir. Kişilerarası ilişkiler ve dindarlık üzerine yapılan psikolojik çalışmalara bakıldığında bu iki alanın arasındaki ilişkinin büyük ölçüde göz ardı edildiği fark edilmektedir. Bu durumun sebebi olarak, psikologların dine olan yaklaşımlarının mesafeli olması, inancın bilimsel açıdan gözlemlenemez bir kavram olması gibi çeşitli fikirler öne sürülmektedir. Dinin kişi üstündeki etkisine bakıldığında algı, değer, tavır, inanç ve duygu şeklindeki temel psikolojik değişkenlerin varlığı, bireylerin ve davranışların arasındaki ilişkilerin dini inançlardan büyük ölçüde şekillenebileceğini ön plana çıkarmaktadır. Buna karşın psikoloji biliminin dinden uzak durmaya yönelik yaklaşımına anlam vermek çok kolay değildir. Bu yaklaşımların altında yatan dinamikler incelendiğinde, dini inançların davranış ve bireylerin arasındaki ilişkiler üstünde kuvvetli etkileri bulunabileceği ifade edilebilir (Ağılkaya Şahin, 2020, s.1608).

Ülkemizde dini temsil eden kavramların, dini inanç ve ibadetlerin bireysel, sosyal ve kültürel anlamda yaygın olduğu bilinmektedir. Bu olgunun özü sadece iman, itikat veya felsefi kavramlara dayalı olmayıp hayatın neredeyse her alanını kapsayan, şahsi ve sosyal ilişkilere doğrudan ve dolaylı şekilde etki eden bir özelliği bulunmaktadır. Diyanet İşleri

Başkanlığının yürüttüğü “Türkiye’de Dini Hayat Araştırması” (2014) sonuçlarına bakıldığında toplumun %99,2’sinin kendini Müslüman olarak belirttiği görülmüştür. Başka araştırma firmalarının sonraki yıllarda gerçekleştirdiği araştırmalarda toplumun kendini dindar olarak belirtme oranının azaldığına dair sonuçlar alınsa da ülkemizde dindar olmasına bakılmaksızın hemen her bireyin din konusunda kendine özgü bir ifade ve yaklaşımı vardır (Koroğlu, 2012, s.90). Dini inanç ve ibadetler, kişinin bazı durumlarda psikolojik ve sosyal anlamda olumlu şekilde destekleyecek, bazı durumlarda ise bedellerinin olması ile Türk toplumu için önemini sürdürmektedir. Bu sebepten dolayı Türkiye’deki dindarlık tecrübesinin şahsi ve ailevi etkilerini anlamak, dini inancın etkisinin gözlemlenmesi temelinde büyük önem arz eder (İlerisoy, 2022, s. 27).

Bu alandaki araştırmalara Pargament’in çalışmalarının öncülük ettiği söylenebilir. Pargament’in bu hususta gerek teoriye dayalı gerek araştırma gerek ölçek geliştirme ve uygulama ile alakalı çok sayıda çalışması vardır (Koç ve Karakaş, 2014, s.611).

Dini inceleyen çalışmaların aile ilişkileri bağlamında ele alınmasının 1980’lerden günümüze artmasına ilişkin din kavramının daha çok bilimsel alakayı ve araştırmayı hak ettiği kanısına varılmaktadır. Yeryüzünde yaşayan insan toplumunun yaklaşık %84’ünün dini bir gruba bağlılık gösterdiği bilinmektedir (Selman, 2018, s.15).

Din ve psikoloji arasındaki etkileşimi göz önünde bulunduran ve 1990’lardan günümüze yapılan bilimsel araştırmalarda genellikle dinin bireylerin üzerindeki psikolojik etkilerine ağırlık verilmiştir. 1980-1999 yılları arasında hakemli dergilerde yayınlanan evlilik, ebeveynlik veya din işlevlerine dair 94 araştırmayı inceleyen bir çalışma, dinin evlilik uyumunu olumlu yönde beslediği, boşanma durumlarını azalttığı, ebeveynlik yapılarını ve bu vesile ile çocukla ebeveyn arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirdiği fakat bu etki boyutlarının payının küçük olduğuna dair sonuçlar görülmüştür.

Dini inancın başa çıkma hususunda anlam bulma ve güvende hissetmenin temel kaynağı olarak dua etme eylemine sıkça başvurulduğu gözlemlenmiştir. Dini inanç, anlaşmazlıklara daha ılımlı yaklaşımda, affedici olmada ve dua yoluyla farkındalık kazanma hususlarında destekleyicidir. Bunun yanı sıra, dini inanç bağlamında şekillenen erkeğin otorite anlayışının birey ve çift olarak fonksiyonları bozan etkileri olabileceği sonucuna da varılmıştır (Coşkunsever, 2016, s.237).

Araştırmalar, farklı açılardan ele alındığında dinin eşler arası bağlılık ve uyum, evlilik doyumu, çatışma çözümü ve doğurganlık, boşanma oranları ile olumlu anlamda bir etkileşimin varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, bir kısım araştırmacılar dinin baş etme stratejilerinin yıkıcı etkisinin olması ile evlilik üzerinde olumsuzluklar olabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmacılar dinin pozitif ve negatif etkilerinin birlikte incelenmesi gerektiğini belirtirken, dinin aile işleyişine yararlı ya da zararlı olabileceği ve psikososyal etmenlerin ayrıntılı olarak araştırılmasının gerekliliğinin altını çizmiştir (Kılınçer, 2021, s. 265).

Ailenin sağlıklı ilişkiler geliştirmesinde önemli rol oynayan dini inanç ve kavramların olduğu gibi bu kavramların farklı yorumlanması ile şiddeti haklı göstermek, sağlıksız evliliği sürdürmeye gerekçe sebebi sayma, öfkenin uygun bir dil ve tavırla dışa vurulmasını engellemek gibi işlevsel olmayan etkenleri de olabilir. Bununla birlikte dini eğitim maksadıyla çocuğa sergilenen yaklaşımların psikolojik ve sosyal gelişimine uygun olmayan aile ortamının zeminini oluşturması da muhtemeldir (Tekdemir, 2021, s. 54).

Araştırmalar dindar bireylerin ilişkilerde meydana çıkan ve üstesinden gelmesi zor olan problemlere yönelik susmak ve sabretmek şeklinde yaklaşımlarla dayanabileceği, anlaşmazlığa rağmen birlikte olmaya eğilimli olduklarını iddia eden düşüncelerin tersine, bazı araştırmalar eşlerin kişisel dindar olma seviyeleri ile evlilik uyumsuzlukları arasında deneysel bir ilişki bulunmadığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra ortak bir dini inanca sahip olan çiftlerin daha az anlaşmazlık yaşadıkları ve bu çatışmaları daha rahat çözdükleri ifade edilmektedir. Birçok araştırma, dindarlığın artmasının, anlaşmazlıkları çözmede yapıcı stratejiler ve iletişim kurmada sağlıklı becerilerle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Yapılan araştırmalarda, evlilik müessesesini kutsal gören ve ortak dini uygulamalar sergileyen çiftlerin, iş birliği içinde ve çözüm bulma amacıyla yapılan tartışma yoluyla kontrolü elden bırakmadan ve yapıcı bir şekilde anlaşmazlıkları daha rahat yönettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, dindar olma seviyesi ile duvar örme ve sözsel şiddet şeklinde açıklanan duygusal iletişimi bütünüyle kesme gibi işlev dışı yöntemler içinde negatif ve anlamlı ilişkilerin var olduğu ifade edilmiş (Tekdemir, 2021, s. 55).

Bu eşlerde, evlenme kutsal bir amacı yerine getirebilmeleri, güven, huzur ve tatmin duygularıyla kişisel gelişim aşamalarında yol alabilmeleri için yaratıcının desteklediği bir beraberliktir. Dindar olma seviyesi yüksek olan çiftlerin evliliklerinde eşlerine sadık olma

ihtimalleri daha fazladır. Dua etme ve kutsal metinleri okumalarıyla din inancını bir başa çıkabilme yöntemi olarak seçen eşlerde depresyona girme ve kaygı yaşamının daha az görüldüğü, tartışmaları engelleme, çözme ve uzlaşma imkanlarının diğerlerine oranla yüksek olduğu neticesi elde edilmiştir. Çiftlerin ilişkiye yönelik şahsi yükümlülüklerinin farkına varmada duanın etkili olduğu gösterilmiştir. Ayrıca dini inancı bir yaşam şekli olarak benimseyen, dinin tavsiye ettiği sorumluluk sahibi ve vicdanlı bir insan olmayı benimseyen bireylerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Yaratıcının hayatta aktif olmasına dair farkındalık, bireyleri başka insanların mutluluğu ve huzuru için şahsi yükümlülüklerinin farkına vararak hareket etmeye motive etmektedir. Dini bir yaşam biçimini benimseyen çiftlerin birbirlerine daha kibar, diğergâm ve sorumluluk bilinciyle davranma meylinde oldukları ifade edilmiştir. Çiftlerin pozitif duygu ve davranış ve düşünceleri aşılayan temel kavramları benimsemelerine yardım eden dini inancın, evliliğin işleyişinde “ekolojik niş” şeklinde işlevinin olduğu tanımlanmıştır (Arvas, 2017, s.138). 197 çiftin katılımı ile yapılan bir araştırma, evliliklerini kutsal bir şey olarak görenlerin evliliğe daha fazla emek harcadıklarını, evlilik içi çatışmaları daha az yaşadıklarını ve sorunların üstesinden gelebilmek için daha fazla uyum içinde olduklarını belirtmiştir (Ünal ve Akgün, 2022, s. 324).

Ayrıca yapılan çalışmalarda evlilikte karşılaşılan problemlerde dindarlığın başa çıkma unsurlarından biri olarak algılandığı bulunmuştur. Hem bireysel hem de evlilikte yaşanan sorunların çözümü için dindarlık en kolay ulaşılabilen araç olmuştur. 2013 yılında yapılan bir çalışmada günlük sıkıntılarla başa çıkmada ibadetlerin büyük bir kolaylaştırıcı olduğu tespit edilmiştir. Özellikle evliliği sürdürme ve yaratıcının sevgisini kazanma çabasında büyük rol oynamaktadır. Ortak ibadetler hem çatışma ihtimalini azaltmakta hem de sorunların çözümünü kolaylaştırmaktadır. Fakat dini başa çıkmanın olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz unsurları da içinde barındırdığı yapılan çalışmalarda ortaya koyulmuştur (Geçioğlu, 2018, s. 207).

1.4. Ailenin İşleyişi

Aile kavramı ilk zamanlardan günümüze gelene dek hem tarihsel hem toplumsal özellikleri bakımından sürekli dönüşüm içinde olmuştur. Bu durum kelimenin kullanımına dahi yansımıştır. Aile kelimesinin kökeni incelendiğinde; Latince hizmet veren anlamına gelen famulus kelimesi ile literatüre girdiği tespit edilmiştir. Romalılar

döneminde pater familias ile anılmış ve tek bir otorite altında var olan topluluğu karşılamıştır. Buradaki otorite baba figürü ile özdeşleşmiştir. Toplumların modernleşmesi ile özgürlük ve eşitlik arayışları aile kavramının gelişimini etkilemiştir. Kadın erkek ilişkileri, evlilik süreci, aile bireyleri arasındaki rol dağılımları, çocukların gelişimsel özellikleri gibi dinamikler sebebiyle aile kavramı da değişime uğramıştır (Güler ve Ulutak, 1992, s.52). İnsanın, yeme-içme, barınma- giyinme vb. gibi temel ihtiyaçlarını gidermenin yanında, hayata anlam katma gibi varoluşsal bir ihtiyacı mevcuttur. Hayatında bir anlam bulunmayan insan ruhsal boşluk yaşar ve yaşadığı bunalım onun pek çok sorunun parçası olmasına yol açar. Aile temel ve varoluşsal ihtiyaçları karşılayarak, kişilerin hayatını anlamlandıran bir yapıdır. Ailenin birincil işlevi ilişki ihtiyacını karşılama, cinsel ihtiyacın sağlıklı şekilde giderilmesi, insan neslinin sağlıklı şekilde devamlılığının sağlanmasıdır. Ailenin ikinci işlevleri, ekonomi, ilahi olan ile bağlantı kurma (din) işlevi, bireylerin eğitimi işlevi, boş zamanı değerlendirme işlevi gibi yönler başka yapılar tarafından da gerçekleştirilebilen işlevlerdir (Kaya ve Buğa, 2021, s.374).

Ailenin işlevleri aynı zamanda şu şekilde ele alınmaktadır;

Ailenin Biyolojik İşlevi: İnsan soyunun devamı için ebeveyn çocuk ilişkisi şeklinde tanımlanabilecek bir ilgi bağının gerekliliği ortaya konur. İnsanın büyümesi aile olarak nitelendirilen bir ilgi ocağına bağlıdır. Aile ortamı psikolojik bir tatmin olma imkânı sunar. Aynı zamanda yalnızlığın paylaşıldığı bir birlikteliktir.

Ailenin Ekonomik İşlevi: Ailenin giderleri için parasal imkân üretimi kısmen ekonomi ile ilişkilendirilmiştir. Dorothy Smith'e göre, aile direk üretim yapmasa da başlı başına geniş bir yelpazesi olan hizmet sektörüdür. İnsanı üretmeye iten aşamalar aile içinde işlenmektedir.

Ailenin Eğitim İşlevi: İnsan topluma dayalı canlıdır, yaşamını olması gereken sağlıklı seviyede sürdürebilmek için süregelen toplumsallaşmanın bir parçası olması gerekmektedir. Bu toplumsallaşma süreci aile ile başlamaktadır. Ailenin bu konuya kattığı önem, kimsesizler yurdunda ve yuvada büyüyen çocuklar üstünde açıkça görülebilir.

Ailenin Dini İşlevi: Aile eğitim işleyişine bağlı toplumsal değerlerin iletildiği en temel, ilk ve çekirdek kurumdur. Eskiden günümüze gelene dek, aile ve din kurumları, toplumsal

değerlerin ortaya çıkarılması, öğretilip aktarılması ve yönetilmesi hususunda birlikte hareket etmiş olup halen devam etmekte olan aktarımları söz konusudur.

Ailenin Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi: Bireylerin dinlendiği, iletişim kurduğu ve eğlendiği en temel ve önemli yer ailedir. İnsanın çalıştığı zamanların dışındaki vakti genel olarak aile ortamında geçmektedir. Sonuç itibariyle diğer işlevlerle bağlantılı olan ailenin diğer bir ehemmiyetli yönü genel toplumsal yapıya uygun biçimde toplumu kontrol etme, onu tekrardan üretme kısmıdır. Aile, toplumun önemli bir unsuru olarak, onun baskısı altında olsa da aile toplumsallaşmada kontrolün en önemli dinamiklerinden birisidir (Papatya, 2018, s.12).

Aile mefhumu, toplumun en temel unsuru olarak ehemmiyetini korumuştur. Şimdiye kadar olan çalışmalar göstermektedir ki, herkesin kabul ettiği bir aile şekli ve tanımlaması ortaya konamamıştır. Her toplumun kendi kültürü etrafında bir aile prototipi süreç içerisinde meydana çıkmıştır (Doğan, 2016, s.25).

Yapılan araştırmalarda aile tanımının dört farklı açıdan ele alındığı görülür. Psikiyatrik ortamlarda çok kullanılan ilk yaklaşımda, aile üyelerinden birinin duygu ve düşüncelerini baz alınarak, onun hayalleri ve duyguları vasıtası ile aile kavramı tanımlanır. İkinci olarak sosyologlar tarafından sıklıkla kullanılan kültürel yaklaşım açısından, aile yapısı, çekirdek ve geniş aile şeklinde kategorize edilebilir. Üçüncü olarak, aile sosyal bir ünite, çeşitli parçalardan oluşmuş bir bütün olarak açıklanır. Bu açıklama yoğunlukla sosyal psikoloji alanında kabul edilen bir tanımdır. Son olarak, aile kavramı, toplumun değerleri ile sınırlı görülen bir yapı olarak düşünülür. Aile oluşumu farklı birçok değişkene göre şekil alır. Ailenin farklı özelliklerini belirtmek için çeşitli sınıflandırmalar mevcuttur. Aile yönetim biçimine, yaşadığı yere ve büyüklüğüne göre farklı kategorilere ayrılır. Yönetim şekline göre; ataerkil, anaerkil, eşitlikçi, yerleşim yerlerine göre; kırsal, gecekondu ve kentsel, büyüklüklerine göre ise geniş/geleneksel ve çekirdek/dar/modern, sorumluluklarını yerine getirme ve üyelerinin memnuniyet derecesine göre ise aile sağlıklı ve sağlıklı aile olarak ele alınabilir (Güler ve Ulutak, 1992, s.53).

Giddens, 20 ve 21. yüzyıllarda ailenin dönüşüm kronolojisini şu şekilde sıralamıştır; ilk önce geniş aileler ve akrabalıklar etkisini kaybetmiştir. Akraba evlilikleri azalmaya başlamış olup, eş seçiminde daha bireysel karar almaya başlamışlardır. Sonraki dönemde

aile içinde kadının değeri artmış olup daha geniş haklar verilmeye başlanmıştır. En son evrede ise çocuklara verilen haklar genişletilmeye başlanmıştır (Tüzer, 2011).

Ailenin sağlıklı ilişkiler geliştirmesinde önemli rol oynayan dini inanç ve kavramların olduğu gibi bu kavramların farklı yorumlanması ile şiddeti haklı göstermek, sağlıklı evliliği sürdürmek için bir sebep olarak kullanma, öfkenin olması gereken sağlıklı bir yol ile dışa vurulmasını engellemek gibi işlevsel olmayan etkenleri de olabilir. Bununla birlikte dini eğitim maksadıyla çocuğa sergilenen yaklaşımların psikolojik ve sosyal gelişimine uygun olmayan aile ortamının zeminini oluşturması da muhtemeldir (İlerisoy, 2022, s.27).

1.4.1. Kadının Din ve Toplumdaki Yeri

Kadının sosyal konumu, 19. yüzyıldan itibaren sosyal bilimlerde araştırılmaya başlanan önemli başlıklar arasında yerini almıştır. Tarihsel süreç içerisinde kadına daha geniş haklar verilmiş olsa da yaşanan değişiklikler kadını ev içinde emek sarf etmeye mecbur bırakmıştır. Belli dönemlerde kadın tamamen ev içi işlerde görev almak zorunda kalmıştır. Aile ilişkileri ve özellikle çocukların yetiştirilmesi kadının vazifesi olarak tanımlanmış ve keskin bir şekilde sınırlandırılmıştır (Sağlam, 2016, s.29).

Bu farklılaşma ve dönüşme kısmında toplumsal ve dini değerler kadına verilen kıymeti her zaman etkilemiştir. Ataerkil ve anaerkil toplumlarda kadına nasıl roller verilmişse tüm dinlerde de kadına farklı değerler biçilmiştir.

Araştırmalara bakıldığında, kadına atfedilen rollerin oluşmasında dinlerin oldukça önemli etkisi olduğu ifade edilir. Kadınlara atfedilen bu rollerin kutsal olgular şeklinde algılanması ve kabul görmesinde din etkilidir. Buna dayanarak araştırmacılardan bir kısmı toplumsal kalıpları kabul ederek, dinin kadını denetim altına aldığı kabulündedir. Kadınların toplumsal yaşamda düşük bir statü ve konumda olmalarını din ve dinsel etkenlerin oluşturduğu toplumsal değerlere bağlanmıştır. İlk başlarda erkek ve kadındaki biyolojik ayrılıklara dikkat çekilirken, zamanımızda toplumsal unsurların etkilerine daha çok dikkat çekilmektedir. Toplumsal unsurlar erkeğin ve kadının rollerini yapılandırmaktadır. Bu nedenden ötürü, erkek ve kadın arasında psikolojik farklılıktan öte, toplumsal algılar, cinsiyetleri bir şekle sokmakta, birbirinden ayırmaktadır. Bunun

yanı sıra, toplumların en ehemmiyetli unsurları içerisinde bulunan dinlerin kadın rollerinin oluşumunda güçlü bir şekillendirici etkisi vardır (Gürhan, 2010, s.19).

Semavi dinleri incelediğimizde kadına verilen değerin birbirinden farklı görüşleri benimsedikleri görmekteyiz. Semavi olmayan diğer dinler, çok tanrılı inançlar ve yeni ortaya çıkan inanışlar arasında da kadına atfedilen değerle ilgili oldukça farklı tutumlar mevcuttur. Örneğin, Tevrat'ta kadına karşı yüzeysel bir bakış açısından söz edilirken, Yahudilik anlayışında kadınlar, kötü bir varlık olarak atfedilmektedir. Ayrıca Yahudilikte kadın, kendisine güven duyulmayan, inancı zedeleyen bir varlık olarak atfedildiği için toplum içinde ikinci planda kalmıştır. Birçok insani haktan mahrumdur ve bu algılama şeklinde çocuk doğurmak ve erkeğe hizmet etmek için yaratılmıştır. İncillerin kadına karşı söyleminin Tevrat'a göre daha ılımlı olduğu gözlemlenmiştir. Kadına karşı olumsuz fikirler İncil'den çok mektuplarda yer almaktadır. İslamiyet'ten önce Arap toplumlarında kız çocukları ölmeden toprağa gömülürken, İslamiyet'in gelmesi ile bu tarz eylemler yasaklanmıştır. Önceki dönemde kadın erkeğin hizmetkârı sayılmıştır. Evlenme, boşanma, miras ve diğer birçok temel haktan mahrum bırakılmıştır. İslam dininde, temel insan hakları bütün insanlığa yöneliktir. İnsan haklardan faydalanan kadının tüm hakları can, akıl, din ve mülkiyeti de bizzat dinin koruması altına alınmıştır. Kadın, Allah tarafından verilmiş haklara sahiptir. Erkek ve kadın eşit insan sayılmakta ve aynı insan haklarına, aynı kulluğa sahiplerdir. Bununla birlikte farklı cinsiyetlere mensup oldukları için farklı sorumlulukları vardır (Yalçıntaş, 2020, s.6-12).

Topluma mensup olan kadın ve erkek bireylerin rollerindeki değişim, yaşam koşullarının sürekli evrilmesi dış etkenlerden kaynaklanan olumsuzluklar aileyi ayakta tutma becerisini zorlaştırmaktadır. Dünyaya hâkim olan genel kültürün giderek maddeselleşmesi insanların özünden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu süreç kişinin kendinden ve aile kurumundan uzaklaşmasına, temel ilişkilerinin zayıflamasına ve aile birliğini korumakta zorlanmasına sebep olabilmektedir. Türk ailesinin sorun alanlarını tespit etmek için yapılan bir araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır; Aile içi iletişimden kaynaklanan sorunlar, aile yapısından kaynaklanan sorunlar, sorun çözme becerilerinin körelmesi, sahip olunan değerlerden uzaklaşma, kötü alışkanlıklar kazanılması, şiddete yönelim, ekonomik problemler ağırlıklı olmak üzere birçok sorun tespit edilmiştir. Bu gibi sorunlar yaşayan evli bireyler çözümü için aileden veya çevreden destek beklemeye başlamaktadır ya da talep edebilmektedir. Dışarıdan alınan herhangi bir destek bu

sorunların çözülmesine yardımcı olmaktadır. Dünyadaki gelişimin son zamanlarda daha hızlı olması ve farklı ülkelerdeki kültürlerin birbirlerine yaklaşması toplumdaki sorun alanlarını genişletmiştir. Toplumun en küçük birimi olan ailede de sorunlar aynı doğrultuda artmıştır. Bu sebeple ailenin bütünlüğünü korumak için ülkemizde ve dünyada yapılan araştırma ve çalışmalar artmaktadır (Asagem, 2009).

1.4.2. Aile İçinde Karşılaşılan Problemler

Aile kurumunu şekillendiren pek çok değişken vardır. Ailede bulunan çeşitli sınıflandırmalar ailenin farklı özelliklerini ön plana çıkartır. Ailenin genişliğine, yönetilme şekline ve yaşadığı yere göre farklı kategorilere ayrılır. Ailenin ataerkil, anaerkil, eşitlikçi yapıda olması, kırsalda yahut şehirde yaşıyor olması, geniş veya çekirdek yapıda bulunması, ailenin sağlıklı ve sağlıksız olması ailenin karışılacağı problemleri de şekillendirmektedir. Sağlıklı ailede işlevler, rol dağılımı ve ilişkiler istenilen düzeydedir. Bu tip aileler stresli durumların üstesinden daha kolay gelir ve bu ailelerde çatışmaya daha az rastlanır. Problemler zamanlarda kendilerini daha kolay toparlayabilirler. Sağlıklı aile yapılarında bireylerin yetenek, beceri, ihtiyaç ve potansiyeli değerlendirilir. Bu yapıdaki ailelerde yetişkinler şefkatli, sempatik ve sorumluluk sahibidir. Sağlıksız ailelerde, aileden beklenen bireysel ve toplumsal özellikler bir bütünlük içinde yerine getirilemez ve çatışma ortamı daha yoğundur. Sanayileşme, şehirleşme, göç, teknolojinin gelişimi, ailenin yapısal ve fonksiyonel durumuna etki etmiştir. Modernizmle birlikte ortaya çıkan değişimler sonucu geniş aile yapısı çekirdek aile haline gelmiş, hatta günümüzde aile yapısının daha da atomize olması sonucu tek çekirdek aile kavramı gündeme gelmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre tek çekirdekli aile; “sadece çiftlerden veya çift ve çocuklardan yahut bir ebeveyn ve en az tek çocuktan oluşan ev halklarıdır” ve Türkiye’de yapılan araştırmalara göre 2012-2019 yılları arasında tek kişilik hane halkı oranı artmıştır. Ailenin tanımlanan özelliklerine göre karşılaşılan sorunlarda değişiklik gösterecektir (Kaya, 2021, s.24).

Günümüzde hız kazanan kültürel, teknolojik, sosyal farklılaşmalar aile kurumunu da etkilemektedir. Modernite ile birlikte öne çıkan bireycilik, daha geniş özgürlük anlayışı ve belirli değerlerin önemini yitirmesi aile üzerinde etkiler oluşturmaktadır. Kadınların iş yaşamına dahil olması, ailelerde eşit rol model algısının ortaya çıkması gibi durumlar aile yapısının da yeniden şekillenmesi zaruriyetini ortaya çıkarmıştır. Günümüz koşulları göz

önünde bulundurularak aile kurumunu güçlendirmek ve aileyi sağlıklı bir zemine oturtmak ehemmiyet arz etmektedir. İnternet ve teknoloji de aileyi etkileyen unsurlardandır. Bu mecralarda sunulan yeni değerler, bu değerlerin aile bireyleri üzerine etkileri ve bu değişimlere bağlı aile içerisinde gelişen uyumsuzluklar aile ve eş ilişkilerinde sorunlara neden olmaktadır (Karlı, 2019, s.2).

Bugüne kadar aile ve eşler arası sorunlarla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ele alınırken kadınların bu gibi durumlarda hayatlarına devam etmek için başvurdukları yol ve yöntemler üzerine yeterli çalışma bulunmamaktadır. Alan yazında aileyle ilgili çalışmalar ağırlıklı aile içi şiddet üzerinedir. Çalışmalarda çiftler arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurularak problemin ana sebebi tespiti çalışılmıştır. Aile içi iletişim, şiddet, aile içi süreçlerde değerler ve dindarlığın arasındaki ilişkiyi konu edinen araştırmalara rastlanmıştır (Kaya, 2021, s.25).

Kadınların Eşleri ile Olan İlişkilerinde Yaşadıkları Olumsuzluklar

Russell evliliğin, kadın ve erkeğin kişisel duygularından ötede önemli olduğunu söyler. Aşk, yalnızca cinsellik ve romantizmi değil, samimiyeti, sevgi doluluğu ve gerçekçiliği kapsar. Araştırmalarda mutlu evliliğe sahip olan bireylerin evlilik hayatının on karakteristik özelliği olarak; evliliğe tam bağlılık, eşe sadık olma, güçlü ahlaki değerler, eşe saygı gösterme, cinsel sadakat, iyi bir ebeveyn olmayı arzu etme, yaratıcıya inanma yahut manevi bir bağlılığın bulunması, eşinin memnuniyetini önemseme ve desteklemeye gönüllü olma, denk bir çift olma, affedebilme ve affedilmeye açık olma sayılabilir (Söylemez, 2011, s.18).

Araştırmalara göre eşler arasında görülen problemlerin en başında iletişimsizlik geldiği görülmektedir. Dış çevre baskısı (kayınvalide, kayınpeder, arkadaşlar vb.), sadece kendini düşünme, gerçek olmayan evlilik beklentileri, düşmanca tutum, evliliği geliştirmeye, iyileştirmeye karşı atıl kalma, çiftlerin birbirlerine karşı bağlılıklarındaki zayıflık, küskünlükleri sürdürme, aile içerisinde şiddet, birlikte yeterince zaman geçirmemek, sürekli suçlayıcı ve eleştirici tutumlar sergilemek eşler arasında görülen diğer başlıca problemler olarak sayılabilir (Canel, 2011, s.54).

Yine farklı bir çalışmada ise çiftlerde duygu ve düşüncelerin paylaşımı, ev içi ve ev dışı sorumlulukların paylaşımı, eşinden yeterli saygı ve sevgi görme, eşiyile sosyal etkinliklere katılma, gelirin harcanması hususunda uyum, cinsel konularda uyum,

karşılıklı güvenme, otoriteyi paylaşma konusunda birliktelik, rol paylaşımının bulunması, evlilik ilişkisine arkadaş, yakın akraba gibi çevrelerden müdahalenin olmaması, sosyo-ekonomik düzeylerinin farklı olmaması, eşi tarafından fiziksel veya sözlü şiddete maruz kalmama gibi evlilik yaşamı ve ilişkileri ile ilgili sorunların mevcut olmamasının evlilik doyumunu pozitif şekilde etkilediği bulgulanmıştır (Karadağ, 2015, s.50).

Aile, içerisinde bir an bile iletişimin kesilmediği dinamik bir yapıdır. Aile içi iletişim, evlilikte mutluluğu etkileyen bir etkidir. Aile içerisindeki iletişim, sözel yahut sözel olmayan iletişim ve çiftler arası/çiftlerin diğer aile bireyleriyle iletişimi olarak iki grup şeklinde ele alınabilir (Baran, 2004, s.34).

Aile içi iletişimin iki görevi mevcuttur. İlki, çiftlerin beraberce birbirini anlamaya yönelik uğraş göstermesini ve duygusal yakınlığın kurulmasını sağlar. İkincisi ise, iletişim problemleri yaratan yaşamsal zorlukları birlikte ele alabilmeye yardımcıdır. İletişimsizlik, sorunların çözüm odaklı konuşulmamasına, sorunları uzatmaya, biriktirmeye ve ileri atmaya sebep olur. Eşler arası iletişimsizliğin bir temel nedeni de duygusal-ruhsal yazılımlarının farklılığından kaynaklanabilir. Mesela erkek sonuç odaklı düşünürken kadın ise daha çok süreç odaklıdır. Bu noktada eşler birbirlerinin bu yapısal özelliklerinin farkında olmalıdır. Kişilik yapıları ne kadar farklı ve zıt olursa olsun, kişiler olumlu ilişkiler inşa edebilirler. Aile içerisinde sorunların, kişiliklerin uyumsuzluğundan ziyade sağlıklı bir iletişim kurulamamasından ortaya çıktığı ifade edilir. Sağlıklı ve olumlu iletişim kurmayı başaranlar, eşleriyle daha rahat uzlaşabilirler. Bu özelliğe haiz insanlar, insan ilişkilerinde uygulanabilir bir yol bulabilirler (Söylemez, 2011, s.17).

Eşler arasında probleme yol açabilen bir diğer unsur da kültürel farklılıklardır. Özellikle farklı kültürlerden gelen bireyler toplumsal yaşamda olduğu gibi aile yaşamında da birtakım iletişim ve etkileşim problemi yaşayabilmektedir (Durğun, 2016, s.13).

Eş ilişkilerinde önemli problem alanlarından biri de şiddet konusudur. Aile içi şiddet eşlerden birinin diğerine sözlü, psikolojik, cinsel ve duygusal açılardan zarar vermesi ile üstünlük kurmasıdır. Aile içerisinde şiddet pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde, toplumun her kesiminde görülen bir durumdur. Kişilerin, kimsenin kendine yardım edemeyeceği düşüncesi ve yaşadığı durumların istismar olduğunun farkında olmaması bu süreçleri devam ettiren önemli unsurlardır (Canel, 2011, s.67). Bir diğer sorun alanı da eşler arası cinsel yaşam olarak ele alınmaktadır. Cinselliğin evlilik ilişkisi içinde bağlayıcı

bir gücü mevcuttur. Sağlıklı ve pozitif bir cinsel yaşam eşler arasında yakınlığı artırır, koruma, korunma ve sevgi hislerini besleyerek özel bir bağ oluşturur (Söylemez ve Dursun, 2020, s.21).

Çiftler arası cinsel yaşamda, bireylerin birbirlerinin beklenti, duygu ve düşüncelerini önemsemeleri ve saygı duymaları sağlıklı bir ilişkinin kurulması için önemlidir. Çiftlerin kendilerini ifade edebilmeleri cinsel birliktelikten duydukları memnuniyet ile de alakalıdır. Problemlili bir cinsel yaşam gerginliğe, evlilikten alınan doyumun daha az olmasına yol açarak çiftlerde türlü sorunlara neden olmaktadır. Sağlıklı cinsel yaşamı olan çiftlerin aralarındaki sevgi, değer ve birbirlerine olan bağları daha güçlüdür. Sağlıklı cinsel yaşamda esas olan çiftlerin cinsel yaşamlarına dair düşünce ve beklentilerini yansıtabilmeleridir. Evlilik bağlarını güçlendirmek isteyen eşlerin ilişkilerindeki cinsellik ve yakınlık hususunda kendilerini geliştirmeye ve değerlendirmeleri çaba göstermeleri gerekir (Uluyol, 2019, s.25).

Birlikte geçirilen zaman ile alakalı da eşler arasında problemler görülebilmektedir. Zaman geçtikçe çiftlerin birbirlerine ayırdıkları vakit azalabilmektedir. Araştırmalara göre yeterli ve kaliteli zaman geçirebilen çiftlerin, evlilik ilişkileri daha az çatışmalı ve ilişkilerindeki stres miktarı düşüktür. Beraber geçirilecek zaman hususunda üzerinde durulacak nokta, eşlerin uygun vakitlerde ne kadar birlikte zaman geçirdiği, beklenen arkadaşlık ilişkisinin kalitesidir. Eşler arası arkadaşlık, duygusal yakınlığın da belirleyicisidir (Gürel ve Çopur, 2021, s. 634).

Günümüzde kadına birçok rol atfedilmekte ve kadın atfedilen rollerin sorumlulukları altında ezilmektedir. Kadın, bu rolleri kendisi talep edebildiği gibi, çevreden de bu yönde kadına yönelik bir beklenti vardır. Mükemmel bir aile kurması beklenmekte, aynı zamanda iş hayatında başarılı olmadığı zaman eleştirilmektedir. Bu düzenleme kadın için birçok sıkıntıyı beraberinde getirmektedir. Bu sıkıntılara literatürde “Süper Kadın Sendromu” denilmektedir (Yalçıntaş, 2020, s.79).

Eşler arası tartışmaya sebep olan hususlardan birisi de çiftlerin farklı rol beklentileri olabilmektedir. Aile içi rol dağılımında kişilerin mutluluğunu belirleyen etmenler, bireyin rolü hususunda eşi ile anlaşmış olması ve kendi rolünden duyduğu memnuniyet olarak ele alınabilir. Çiftler evliliklerinin başlangıcında rollerini belirlemeye çalışır ancak zamanla karşılıklarına çıkan yeni durumlar, farklı sorumluluk ve sorunlar, kendi rollerinde

değişiklikler gerektirebilir. Evliliğin başlangıcında eş olma rolünde olan çiftler, ilk doğumla rollerine anne babalığı dahil ederler. Kişilerin ilişki içerisinde beklenen rolü üstlenmemiş olmaları, sorunun ana kaynağını oluşturur. Evlilik doyumu için önemli olan, çiftlerin birlik içerisinde çalışabilmeleri, bir diğerine destek olabilmeleri ve gerekli zamanlarda rolleri hususunda esnek kalabilmeleridir. Evlilik ilişkisi içerisindeki rollerinden çiftlerin her ikisi de mutmainse bu hususta sorun yoktur fakat çiftlerden biri eşitlikçi bir ilişki biçimi ve rol paylaşımı beklerken bir diğeri geleneksel bir rol dağılımını arzu ediyorsa bu durum ilişkide sorun oluşturabilir. Yapılan araştırmalar, sağlıklı ilişkilerde çiftlerin gereken süreçlerde her iki bağ kurma biçimini de kullanabildiklerini göstermektedir (Canel, 2011, s.96).

Aileyi etkileyen faktörlerden biri de eşlerin aileleri ve akrabalarıdır. Akraba ve ailelerle, evlilikte geniş aile gücü ve desteğini oluşturan kaynakları oluşturmaktadır. Bu kaynaklar aynı zamanda eşler arasında bir stres faktörüne de dönüşebilmektedir. Aile ve akrabalarla oluşturulacak olan olumlu, sağlıklı iletişim ve büyük aile desteği, çekirdek ailenin kendini güçlü hissettiren ve hayatta yalnız olma duygusunu azaltan niteliktedir. Bu güçlü kaynak aynı zamanda evlilik ilişkisi üzerinde olumsuz etkilerde oluşturabilir. Evliliğin ilk zamanlarında akrabalarla ve aile ile daha fazla sorun yaşanabilmekteyken bu sorunlar ancak çiftlerin öncelikle kendi evliliklerinin değerinin farkında olarak, ilişkilerine sahip çıkarak geliştirecekleri yaklaşımlar ile çözülebilmektedir.

Adet ve geleneklere uyum gösterememe, anne babaya aşırı bağıllık, kendi ebeveynlerinden gereğince bağımsızlaşamama ve bu sebeple de kendi evliliğine sahiplenememe, evlilik ilişkilerinin sorumluluğunu taşıyamama, ailelere maddi yönden bağlı olma, ailelerin eşlerin hayatına ve kararlarına müdahalesi gibi konularda eşler arasında sorunlar oluşabilmektedir (Bulut ve Asan, 2020, s. 63).

Cüceloğlu'na göre ailedeki ilişkilerin temelini eşlerin ilişkisi oluşturmaktadır. Olumsuz başlayan ilişkiler, ailede sağlıklı ortam oluşma ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır. Sağlıklı bir aile ortamında sorumluluk paylaşımı vardır. Eşler arasında çıkan problemler çocuklara yansiyabilir ve sorumlulukların ihmaline, otoriter ebeveynlere ya da aile içerisindeki bir ebeveynin yok sayılmasına neden olabilir. Bu durum çocukların ihmal ve istismarına sebep olabilir (Kelleci, 2019, s.31).

Çocuk yetiştirme ancak çocuk dünyaya geldikten sonra önemi fark edilen bir görevdir. Çocuğun eğitimi, bakımı gibi konular çocuk sahibi ailelerin tartışma yaşadığı konulardan olmaktadır. Çocuklar büyüdükçe çatışılan konuların içerikleri farklı olsa da çocukların bakımı hususunda adil görev paylaşımı olmadığını düşünen eşler, bu sorunu evliliklerine yansıtabilmektedir. Çocukların bakımında bir tarafın sorumluluğunun fazla olması, çocukla geçirilen zamanın bir ebeveyn için daha fazla olmak zorunda kalması, çocukların bakımı konusunda bir konunun diğer eş için önem içermemesi gibi durumlar çoğunlukla tartışma yaşanan durumlardandır (Canel, 2011, s. 99).

Çocuk yetiştirmede kadınlar için probleme yol açan bir başka durum ise, iş hayatına dahil olmayan annelerin, çalışmayan kadın olarak görülmesi problemidir. İşsiz gözükmek istemeyen, mahalle baskısından çekinen kadın anneliğinden rahatsız olmaya başlamaktadır. Anneliği sebebiyle çalışma hayatından çekilen kadın hak ettiği saygıyı görememekte ve annelik görevi olumsuz algılanmaya başlamaktadır (Yalçıntaş, 2020, 79). Kadının ruh sağlığının yerinde olması sağlıklı çocuklar yetiştirebilmesinde büyük bir etkidir. Çocukların her birinin ruhsal dengesini kazanmış bir anneye sahip olması beklenir. Mutsuz bir evliliğin içinde yer alan anneler, çocuklarına yetersiz kalabilmektedir. Hatta çocuklarında da benzer sorunlar gözlemlenmektedir (Kelleci, 2019, s. 20).

Aile, psiko-sosyal açıdan gelişen çocuğun etkileşime uğradığı ilk ortamıdır. Çocuğun kimlik ve kişiliği, kendine güveni, kültürel, sosyal gelişimi ailede başlamaktadır. Ailenin işlevlerinin sağlıklı bir şekilde işliyor olması bu sebeple önemlidir (Karlı, 2019, s.5).

Ana babalık, eşler için bir dönüm noktasıdır. Bebek, anne baba olmakla ilgili rolleri gündeme getirirken eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarını da değiştirir. Bebek, aile hayatında değişimlere yol açar. Çiftlerin özgürlükleri, bebekle birlikte gelen sorumluluktan etkilenir. Bebekten sonra eşlerin evlilik doyumlarında azalma görülebilmektedir. Çiftler eş olma rolünden ana babalık rolüne geçtiklerinde, birbirlerine karşı olan ilgi ve alakaları azalabilir ve bebeğin sorumlulukları buna eklendiğinde eşler kendilerini tükenmiş olarak hissedebilir (Bayer, 2020, s.24).

Eşler arasında stres oluşturan konularından birisi de çocuk yetiştirme hususudur. Çiftlerin her ikisinin de evlat sahibi olmaya hazır bulunuşu, çocuk sayısında eşler arasında anlaşma, çocuk yetiştirme hususunda çiftlerin eşit derecede sorumluluğa sahip olması,

çocuklara uygulanacak disiplin ve terbiye konusunda eşlerin uyum içinde olabilmesi, ebeveynin çocuklarından beklentisi, çocukların davranış problemlerinin eşler arasında oluşturduğu gerginlik, eşlerin çocuklarla ilgilenmesi, yeterli zaman geçirmesi, ilgi ve dikkatinin çocuklar üzerinde olması sebebiyle diğerinin kendini ihmal edilmiş gibi algılaması, doğumla birlikte oluşabilecek maddi sorunlar gibi durumlar bu konulardan bazılarıdır (Parkinson, 2018, s. 5).

1.4.3. Aile İşleyişi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Çalışmalar, farklı değerlendirmelerle ele alındığında dinin eşler arası bağlılık ve uyum, evlilik doyumu, çatışma çözümü ve doğurganlık, boşanma oranları ile olumlu anlamda ilişkili olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, bazı araştırmacılar dinin baş etme stratejilerinin yıkıcı etkisinin olması ile evlilik üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmacılar, dinin pozitif ve negatif etkilerinin bir arada ele alınması gerektiğinin altını çizerken, dinin aile işleyişine yararlı ya da zararlı olabileceği ve psiko-sosyal etmenlerin ayrıntılı olarak araştırılmasının gerekliliğinin altını çizmiştir (İlerisoy, 2022, s.29).

Son yıllarda, tıp, psikiyatri, psikoloji, epidemiyoloji ve gerontoloji gibi bilimsel alanlarda dindar oluşun farklı açılarının incelenmesine dair alakanın arttığı gözlemlenmektedir. Birçok araştırmacı, dine psikolojik bir yaklaşımla yapılan incelemelerin artmaya devam edeceğine dair bir kaniye sahiptir. Din ve sağlık arasında olumlu bir ilişki olduğunu belirten araştırma sonuçları, evrensel olarak din ve maneviyata yönelimin artması ve bu alanların çeşitliliğine açık bir danışmanlık ihtiyacı, bu araştırmalara katkı sağlayan önemli faktörlerdendir (Kapılı, 2016, s.17).

Özellikle aile çalışmaları, sosyoloji, halk sağlığı, psikoloji ve tıp biliminde oldukça geniş bir yazın, dini inanç ve pratiklerle, aidiyet duygusunun bireyler üstünde olumlu etki olduğunu belirtmekte, dindar olma ve bireysel sağlık arasındaki ilişkinin altını çizmektedir. Bireysel hayata dinin etkileri konusunun yoğun olarak çalışılmasına rağmen dinin aile işlevleri üstündeki etkileri, dindar çiftlerin din algılarının evlilik ve aile hayatını nasıl şekillendirdiği ile alakalı yeterince araştırma bulunmamaktadır. Son birkaç yıldır istatistiksel açıdan ve sayısal açıdan aile ve din arasındaki ilişkisiyi analiz eden araştırmalar, din-aile bağına dair ilişkilerin deneysel düzeyde bilgi edinildiği bir seviyeye ulaşmış, din ve aile işleyişi arasındaki ilişki, dinin pozitif ve negatif etkilerine bakarak

daha incelikli, detaylı, dengeli ve kapsayıcı bir şekilde araştırılır olmuştur (İlerisoy ve Mehmedoğlu, 2021, s.72).

Aile ve din birbiri ile entegre ve devamlı etkileşimde olan büyük, iki sosyal kavramdır. Aile psikolojisi ve aileyi inceleyen diğer alanlar, aileyi tekil ve kuralcı bir varlık olarak kavramsallaştırırken, bunun artık değişken, sosyal ve heterojen olarak kurulan bir yapı şeklinde tanımlamaktadır. Dini açıklarken, dini inanç ve pratiklerin, şahıs üstündeki etkilerinin, gelenek, kültür, tarih ve toplumu kapsayan sayısız boyutta süregelen bir yeniden yorumlama ile kurulduğunu kabul etmek gerekmektedir (Selman, 2018, s.15).

Dinin aile yaşamında oldukça ehemmiyetli bir etkiye sahip olduğu öteden beri kabul görse de din ve aile ilişkileri üstüne yapılan deneysel çalışmalarda, “din” ve “dindarlık” kavramlarının genişliğini ve derinliğini kapsayan bilimsel araştırmalar sınırlıdır. Özellikle, 80’ler ve 90’larda, din ve aile işleyişi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların %83’ü sınırlı sayıda maddeyi kapsayan envanterler ile ölçülmüştür. Ayrıca bu kavramların ölçülebilir bir tanımla ilişkilendirilmesi anlamında temel bir eksiklik de bulunmaktadır. Envanterdeki bu sınırlamalar ve kavramsallaştırma, dindarlığın hali hazırda bulunan birçok araştırmada gerekli bir düzeyde ele alınıp alınmadığına dair soruları gündeme getirmektedir (Tekdemir, 2021, s.6).

Aileler için dindarlığın pozitif yahut negatif olduğuna dair bir netlik olmasa da çalışmaların genel sonuçlarına bakıldığında, evlilik ile aile ilişkileri ve dindar olma arasında olumlu bir ilişkinin altının çizildiği görülmektedir. Bununla birlikte inanç, dindarlık ve ibadet dahil tüm yönleriyle birlikte deneysel, bağlamsal ve kavramsal bir hassasiyet içinde incelenmelidir. Dinin evlilik ve aile ilişkilerine etki ettiği alanları inceleyen çalışma sonuçları, çiftler ve aileler için evlilik yaşamına dair memnuniyet ve istikrarında artış, daha uyumlu ebeveyn çocuk ilişkileri, üstesinden gelme ve sorunları çözme de dahil pek çok alanda etkisi olduğu belirtilmektedir (Geçioğlu ve Kayıklık, 2019, s.206).

Aile işleyişi ve din arasındaki pozitif ilişkilerin altının çizilmesiyle birlikte araştırmacılar bu alanda daha çok kavrama ve ölçüme dayalı çalışmalar ile ilerleme talebinde bulunmayı sürdürmektedir. Araştırmacılara göre, kişilerin ebeveynlik ve evlilik hususundaki dini kavramları nasıl içselleştirdiğini, dini inanışın ve tutumların aile hayatı üstündeki etkilerini direkt araştıran az miktarda araştırma mevcuttur. Çalışmanın başlangıç kısmında

da aktarıldığı gibi pek çok araştırmacı dini gözlemlenebilir davranışlara ve bu davranışların sayısal ölçümlerine dayanan bir bakış açısıyla incelemektedir. Literatürde, dindarlığın sayısal ölçümlere dayanan özellikleri “uzak” (distal) dini değişkenler şeklinde belirtilmiştir (Çelik, 2009, s. 27-28).

Dindarlığın ölçümü, dini katılım, bir cemaate veya gruba bağlı olmak gibi maddeler ailenin değerlendirilmesi için ele alındığında, aile işleyişinin bağlamsal boyutları gözden kaçabileceği için bu değerlendirmenin yapılmasını zorlaştırmaktadır (İlerisoy, 2022, s. 25).

Aile işleyişinde dinin pozitif ve negatif etkilerinin incelenmesi ile birlikte, aile terapisi ve din arasındaki ilişkiler de araştırılması ve yeniden şekillendirilmesi gereken bir başka konudur. Aile içinde dinin incelenmesi esnasında duygusal, davranışsal ve bilişsel katkıları düşünülmesi gereken önemli dinamiklerdir. Terapistler dini kavramlara karşı nötr bir tutum sergilemek yerine eşlerin arasında bulunan sorunlarla gelenler için kutsal metin okumak, dua etmek gibi dini literatürlerin faydalı olabileceğini dikkate alabilirler. Birçok araştırmacı maneviyat ve dinin aile ve evlilik terapisine uygun olduğunu belirtmektedir (Tekdemir ve Gürses, 2020, s.264). Buna rağmen yapılan çalışmalarda dini konuların, evlilik ve aile terapilerinin yakın zamana kadar büyük oranda göz ardı edildiği gözlemlenmektedir. Son zamanlarda bireylerin yaşantılarında maneviyatın ve dindarlığın konuşulması daha yaygın hale gelmiş olmasına karşın, psikologlar maneviyat ve din konularını yalnızca %30 oranında bir danışan kitlesiyle çalışmaktadır. Birçok danışanın dini konuları terapi sürecine getirmesine rağmen, psikologların değer aşılama endişesi ya da maneviyat ve dini kavramlar hakkında kendilerini yetkin görmemeleri nedeniyle nötr tutum sergiledikleri düşünülmektedir (Arvas, 2017, s.124).

Son dönemlerde, anlamlı ve bireysel bir inancın çiftler arasındaki ilişkide etkisini araştırmak yönünde artan bir yönelim olduğu, evlilik ilişkisinde dinin etkisi olduğu rollere ilişkin bilimsel ilgi ve alanının artmaya başladığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra çalışmalar genel olarak dine kurumsal bağlılığın etkilerine odaklanmış, kişisel dindarlığın olabilecek değişkenler üzerindeki etkileri gerektiğince araştırılmamıştır. Ailelerin genel bir kısmının dini değerlere haiz olmasına rağmen, bu durumun aileyi gündeme getiren bilimsel yayınlarda oldukça nadir temsil edildiği, evlilik ve din alanında daha çok çalışmaya ihtiyaç olduğu, evlilikte boşanma ve anlaşmazlık gibi problemlerin yeterli

miktarda incelenmemiş olduğu aktarılmaktadır. Araştırmacılar, dini atıfların özne evlilik deneyimini nasıl etkilediği, evlilik doyumunu nasıl arttırdığı, dini uygulamaların çiftler arası iletişim ve aile ilişkilerindeki özne sonuçları üzerine yoğunlaşılması gerektiği konusunda hemfikirdirler (Yılmazçoban, 2011, s.102).

Dinin, aile işleyişine etkisi, özne fakat büyük çapta keşfedilmemiş teorik işleyişlerinin tanınması, ebeveynlik-din-evlilik arasındaki çok yönlü etkileri hususunda derinlemesine bir anlayış geliştirme gibi hususlardan ele alınması kavramsal çerçeve oluşturmak için oldukça ehemmiyet taşımaktadır. Mevcut çalışmalar, derinliği ve kapsamı görece sınırlı bir bilgi tabanından hareketle dinin genelde aile yaşantısında pozitif bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Dinin aile yaşantısı üzerindeki etkilerine dair çalışmaların sınırlılığı, sosyal bilimcilerin dini görmezden gelmelerine ya da dini sosyal destek sağlayan psiko-sosyal bir mekanizmaya indirgemelerine sebep olmaktadır. Buna ilaveten, dinin araştırmacılar ve klinisyenler tarafından tanınmaya değer ölçüde aile yaşantısını pozitif etkileyebilecek ehemmiyetli kaynaklar ve aile işleyişini anlamaya dair araçlar sunabileceği düşünülmektedir (İlerisoy, 2022, s. 27).

Aile işleyişi kısmında, dini inancın değerler aracılığı ile aileye bir yapı/bütünlük sunduğu; aile sıralanımında (hiyerarşi) istişare sistemi üzerinden giden beraber karar alma süreçlerini etkilediği, ortak yapılan dini eylemler vesilesi ile aile bağlarının güçlenmesine katkı sağladığı ortaya konulmuştur (Aybey, 2018, s.544-560).

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Çalışmanın yöntem kısmında; çalışmanın modeli, çalışmaya katılanlar ve özellikleri, veri toplama araçları ve toplanan verilerin istatistiksel incelemesiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma ilişkisel tarama modeline (tasvir/survey metodu) göre tasarlanmıştır. Katılımcıların evlilik uyumu ile dini başa çıkma ve aile işleyişi arasındaki ilişki ve etkileşimi ortaya çıkarmak araştırmanın temel amacıdır. İlişkisel tarama modeli bir tarama türüdür. Bu tür, iki yahut ikiden daha çok değişken arasındaki değişimi ve aralarındaki ilişki düzeyini belirlemek için kullanılır. Hem değişkenler arası ilişkinin varlığını hem de ilişkinin derecesini ortaya koymayı amaçlar. İlişkisel tarama modellerinde, değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon ve karşılaştırma olmak üzere iki ayrı şekilde incelenmektedir (Uçar, 2018, s. 41).

2.2. Araştırmaya Katılanlar ve Nitelikleri

Evlilik uyumu, dini başa çıkma, aile işleyişi arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırmanın örneklemini evli kadın bireyler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin evlilik yılları minimum 1 ile 41 yıl arasında, yaşları ise 18 ile 61 yaş arasında değişim göstermektedir. Ayrıca araştırma örneklemini oluşturan kaynak kişilere tesadüfi yöntemle ulaşılmıştır. Bu araştırma, 415 yetişkin birey üzerinde google formlar aracılığı ile 15 Temmuz 2022 tarihinde yapılmıştır. Çalışmanın örnekleminde yer alan katılımcıların farklı demografik özelliklerine göre dağılımlarını ve bunlara ait yüzdelerini ifade eden tablolar sırasıyla aşağıda verilmiştir:

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Sayı ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Gruplar	N	%
Eğitim Durumu	İlk Öğretim	30	7,2
	Orta Öğretim	67	16,1
	Ön Lisans	87	21
	Lisans	163	39,3
	Lisansüstü	68	16,4
	Toplam	415	100
Çalışma Durumu	Çalışan	152	36,6
	Çalışmayan Ya Da Emekli	98	23,6
	Ev Hanımı	165	39,8
	Toplam	415	100
Gelir Durumu	Düşük	39	9,4
	Orta	201	48,4
	İyi	175	42,2
	Toplam	415	100
Yaşanılan Yer	Köy ya da Kasaba	24	5,8
	İlçe	53	12,8
	İl	338	81,4
	Toplam	415	100
Çocuk Sayısı	Çocuk Yok	30	7,2
	Bir Çocuk	66	15,9
	İki Çocuk	161	38,8
	Üç Çocuk	117	28,2
	Dört ve Üzeri Çocuk	41	9,9
	Toplam	415	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada örneklem grubunun betimlenmesi amacıyla katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin sayı ve yüzde dağılımları ele alınmıştır. Bu bilgilere göre katılımcıların %7,2'si ilköğretim, %16,1'i ortaöğretim, %21'i ön lisans, %39,3'ü lisans ve %16,4'ü lisansüstü eğitim aldığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların %36,6'sı çalıştığını, %23,6'sı iş yaşantısının mevcut bulunmadığını ya da emekli olduğunu ve %39,8'i ev hanımı olduğunu; %9,4'ü gelir durumunun düşük, %48,4'ü gelir durumunun orta ve %42,2'si

gelir durumunun iyi olduğunu; katılımcıların %5,8'i köy ya da kasabada yaşadığını, %12,8'i ilçede yaşadığını ve %81,4'ü ilde yaşadığını; katılımcıların %7,2'si çocuğu olmadığını, %15,9'u bir çocuğu olduğunu, %38,8'i iki çocuğu olduğunu, %28,2'si üç çocuğu olduğunu ve %9,9'u dört ya da üzeri çocuğu olduğunu belirtmiştir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 2: Katılımcıların Dindarlık Özelliklerinin Betimsel Sonuçları

Değişken	Gruplar	N	%
Dindarlık Durumu	Dine İlgisiz veya Dindar Değil	23	5,5
	Biraz Dindar	68	16,4
	Dindar	291	70,1
	Çok Dindar	33	8
	Toplam	415	100
Eşin Dindarlık Durumu	Dine İlgisiz veya Dindar Değil	52	12,5
	Biraz Dindar	105	25,3
	Dindar	232	55,9
	Çok Dindar	26	6,3
	Toplam	415	100
Dini İncanın Evliliğe Etkisi	Etkili Diyen	215	51,8
	Etkisiz Diyen	180	43,4
	Kararsız	20	4,8
	Toplam	415	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada, örneklem grubunun dini özellikler açısından betimlenmesi amacıyla katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin yüzde ve sayı dağılımları ele alınmıştır. Bu değerlendirmeye göre katılımcıların %5,5'i dine ilgisiz olduğunu ya da dindar olmadığını, %16,4'ü biraz dindar olduğunu, %70,1'i dindar olduğunu ve %8'i çok dindar olduğunu; katılımcıların %12,5'i eşinin dine ilgisiz olduğunu ya da dindar olmadığını, %25,3'ü eşinin biraz dindar olduğunu, %55,9'u eşinin dindar olduğunu ve %6,3'ü eşinin çok dindar olduğunu; katılımcıların %51,8'i dini inancın evlilik yaşantısını etkilediğini, %43,4'ü dini inancın evlilik yaşantısını etkilemediğini ve %4,8'i bu hususta kararsız olduğunu aktarmıştır (Bkz. Tablo 2.).

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, ölçme aracı ve veri toplamak için anket tekniği kullanılmıştır. Baş kısımda demografik özellikleri belirleyen kişisel bilgi formu yer almaktadır. Araştırmada, kadınların evlilik uyumunu ölçmek için Evlilik Yaşam Ölçeği, kadınların eş ve çocukları ile ilgili problem alanlarını ölçmek için Aile Değerlendirme Ölçeği, kadınların dini başa çıkma düzeylerini ölçmek için Dini Başa Çıkma Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katkı sağlayan katılımcıların demografik bilgilerinin elde edilmesi için oluşturulmuş bir ankettir. Birinci kısmı kapsayan kişisel bilgi formu, yaş, yaşanılan yer, evlilik süresi, eğitim seviyesi, sahip olduğu çocuk sayısı, çalışma durumu, gelir, özel dindarlık algısı ve dinin evlilik yaşantısına etkisi gibi sorular içermektedir. Kadınların eşlerinin dindarlık durumlarını nasıl algıladıkları, bir çift olarak ilişkideki farklılıklar ya da sorunları çözme konusunda kendilerini nasıl değerlendirdikleri, eşleri ile yaşadıkları problemlerde dini inancın affedici olmalarına katkıları, evliliklerinde hangi alanlarda problem yaşadıkları gibi sorulara da formda yer verilmiştir.

2.3.2. Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeği, Amerika Birleşik Devletleri'nde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş olup, ailenin işleyişini ne gibi durumlarda yerine getirebildiğinin veya getiremediğinin genel düzeyde bir incelemesini yapmak ve problem alanlarının altını çizmek amacıyla Mc Master Aile İşlevleri Modelinin (Mc Master Model of Family Functioning) klinik düzeyde aileler üzerine uygulanması sonucu geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. 12 yaş ve üzeri aile üyelerince doldurulabilen ölçek toplamda 60 madde ve yedi alt ölçekten oluşan 4'lü likert tipi bir ölçektir.

Alt ölçekler iletişim, problem çözme, duygusal tepki verebilme, roller, davranış kontrolü, gerekli ilgiyi gösterebilme ve genel işlevlerdir. Problem çözme; aile ile alakalı sorunları, ailenin işleyişini bozmayacak şekilde çözebilme yeteneğidir. İletişim; aile üyeleri arasındaki bilgi akışı olarak ifade edilmiştir. Roller; ailenin sorumlulukları tanımlamaları ve bu sorumlulukların aile üyelerine nasıl dağıldığı ve yerine getirildiğiyle alakalı oluşturulan tutumları ve sürdürebilme yeteneklerini tanımlamaktadır. Duygusal tepki

verebilme; ailede yer alan bireylerinin duygularını aktarabilme becerisini değerlendirir. Gereken ilgiyi gösterme; aile üyelerinin birbirlerinin tutumlarına nasıl ve ne kadar müdahale ettiğini tanımlamaktadır. Davranış kontrolü, aile üyelerinin davranış sınırlarının tanımlanma ve devamlılık yollarını ifade etmektedir. Genel işlevler alt ölçeğindeyse, ailenin diğer tüm durumlardaki işleyişlerini tanımlar.

Ölçek 1 puan ile “Aynen katılıyorum”, 4 puan ile “Hiç katılmıyorum” olarak değişen dört seçenek üstünden puanlanmaktadır. Ölçeği kapsayan maddelerde aile işleyişlerinde sağlıklı yaklaşım veya sağlıklı yaklaşımı gösteren iki tür ifade bulunmaktadır. Bazı sorularda “Aynen katılıyorum” seçeneği sağlıklı ilişkileri, bazılarında ise “Hiç katılmıyorum” seçeneği sağlıklı ilişkilere işaret etmektedir. Bu durum göz önüne alındığında ölçeği değerlendirirken “Aynen Katılıyorum” seçeneğinin en sağlıklı ve “Hiç Katılmıyorum” seçeneğinin ise en sağlıklı aile işleyişini temsil etmesini belirtmek amacıyla alakalı maddeler ters puan olarak değerlendirilir ve tüm maddelerde 1 puanın sağlıklı, 4 puanın ise sağlıklı aile işlevine ait bulunan cevabı ifade etme imkânı verir. Böylelikle elde edilen puanlar, her alt test için toplanarak ortalaması alınır ve alt testlerin puanları elde edilir. Hesaplanan puanların 4’e yaklaşması ilgili alt test açısından aile işleyişinin sağlıklı olduğunu belirtmektedir. Ülkemizde ölçeğin güvenirlik çalışması Bulut (1990) tarafından gerçekleştirilmiştir (Işıkhan ve Ünay, 2003, s.157-158).

Uyarlama çalışması, iç tutarlılık ve zamana bağlı olarak puan değişmezliği açısından incelenmiştir. Alt testlerin Cronbach-alfa katsayıları .38 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam bir puanı mevcut bulunmadığından, tüm alt ölçekler için test-tekrar test korelasyonu Pearson-Momentler Çarpımı ile hesaplanmıştır. Alt testler için korelasyon katsayıları en düşük .62 ile en yüksek .90 arasında verilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışması yapı geçerliliği ve uyum geçerliliği ile denenmiştir. Yapı geçerliliği, boşanma sürecinde olan ve olmayan, psikiyatrik teşhis konmuş aile bireyi olan ve olmayan gruplarla incelenmiştir. Ölçek grupları büyük ölçüde ayırt etmektedir. Ölçeğin uyum geçerliliği Evlilik Yaşam Ölçeği kriter olarak alınarak 25 evli çiftte her iki ölçek uygulanarak yapılmıştır. Genel Fonksiyonlar alt testi ile hesaplanan korelasyon katsayısı .66 dır. Bu sonuçlar, ölçeğin psikometrik fonksiyonlarının yeterli seviyede olduğunu göstermektedir (Gürsoy ve Çoskun, 2006, s. 152-153).

2.3.3. Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ)

Ölçek, evli bireylerin evlilik hayatlarından hissettikleri doyumu incelemek için Tezer (1986) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 10 madde içermekte ve 5'li likert şeklindedir. Ölçekte bulunan her bir madde için verilecek cevap “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde oluşturulmuştur. Seçeneklerin derecelendirme şekli doymsuzluktan doyuma; 1’den 5’e doğru yapılmıştır. Ölçekten elde edilebilecek puanlar, 10 puan ile 50 puan arasında değişkenlik göstermektedir. Ölçekten elde edilen toplamın 50 puana yaklaşması bireyin evlilik doyumu seviyesinin yüksek olduğunu, ölçekten alınan puanın 10 puana yaklaşması ise evlilik doyum seviyesinin düşük olduğunu işaret etmektedir.

Ölçeğin aynı katılımcılara üç ay aralıkla iki kere uygulanmasıyla ölçeğin test tekrar test güvenilirliği değerlendirilmiştir. Test tekrar test güvenilirliği Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile 0.85 şeklinde bulunmuştur. Bir başka güvenilirlik ölçütü olan iç tutarlık katsayısı ise Cronbach alpha formülü kullanılarak, ölçeğin yapıldığı 50 kişilik ilk grupta 0.91 ve 208 kişilik ikinci grupta ise 0.89 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeğin, yapı geçerliği bilinen grupların kıyaslanması yöntemiyle denenmiştir. Ölçeğin sosyal beğenirlik yöneliminin ne derece etkisinde olduğunu araştırmak amacıyla yapılan çalışmada ise çiftlerin ölçek ve Kişisel Davranış Anketinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon 0.21 olarak hesaplanmıştır. Bulgulanan bu korelasyon katsayısı, anlamlı olmaması, ölçeğin bireylerin sosyal beğenirlik yönelimlerinin çok az etkisinde olduğuna işaret etmekte ve bu durumun ölçeğin geçerliğinin delili olarak gösterilmektedir (Arvas, 2017, s. 85).

2.3.4. Dini Başa Çıkma Ölçeği

Perez, Pargament ve Koenig’in (2000) birlikte geliştirdiği Dini Başa Çıkma Ölçeği Ayten (2014) tarafından kısaltılmış olup kültürel adaptasyonu da göz önüne alınarak Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçek maddelerin bazıları aynen alınmış olup, bir kısmı kültürel unsurlara dikkat edilerek yeniden oluşturulmuştur. Ölçeğin geçerliliği için yapılan faktör analizine göre, Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerinin (,799); faktör analizinin dayandığı

korelasyonların istatistikî olarak anlamlılığını belirten Bartlett's Test of Sphericity değerinin ($\chi^2=1976,212$; $p=000$) olduğu hesaplanmıştır.

Bu uyarılama çalışmasında ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için yapılan faktör analizinde, ölçeğin 9 alt test içeren toplamda 33 maddeden oluştuğunu ve bu alt testlerin Allah'a yönelme, dini yalvarma, hayra yorma, dini yakınlaşma, dini istikamet arayışı, manevi hoşnutsuzluk, dini dönüşüm, şerre yorma ve kişilerarası dini hoşnutsuzluk olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin iç tutarlık analizine göre, ölçeğin genelinin ve alt testlerinin iç tutarlılık katsayılarını gösteren Cronbach Alpha değerleri ise sırasıyla şöyledir: Ölçek genel $\alpha=,807$; fak-1 $\alpha=,867$; fak-2 $\alpha=,840$; fak-3 $\alpha=,731$; fak-4 $\alpha=,676$; fak-5 $\alpha=,613$; fak-6 $\alpha=,508$; fak-7 $\alpha=,580$; fak-8 $\alpha=,521$; fak-9 $\alpha=,500$.

Dini Başa çıkma Ölçeği'nde yer alan dokuz alt test kendi içinde yeniden analiz edilerek, bu dokuz alt testin "olumlu dini başa çıkma" ve "olumsuz dini başa çıkma" şeklinde iki üst testte kategorilendiği tanımlanmıştır. Olumlu dini başa çıkma; Allah'a yönelme, dini yakınlaşma, hayra yorma, dini dönüşüm, dini istikamet arayışı ve dini yalvarma alt testlerinin oluşturduğu maddeleri kapsarken, olumsuz dini başa çıkma; şerre yorma, manevi hoşnutsuzluk, kişilerarası dini hoşnutsuzluk alt testlerinin kapsadığı maddelerden oluşmaktadır ($KMO=,803$, $p=000$).

Araştırmada, ölçeğin genelinin, iki üst testinin ve alt testlerinin iç tutarlık katsayısını belirten Cronbach Alpha değerleri Dini başa çıkma ölçeği genel $\alpha=,848$, olumlu dini başa çıkma alt testi $\alpha=,909$ ve negatif dini başa çıkma alt testi $\alpha=,664$ olarak bulunmuştur (Ayten ve Sağır, 2014, s.9).

2.4. Verilerin Analizi

Evli kadın bireylerde evlilik uyumunun dini başa çıkma ve aile işleyişi ile ilişkisini incelediğimiz bu araştırmada, çalışmanın amaç ve sorunlarına uygun olarak anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu online Google Forms kullanılarak katılımcılara ulaştırılmıştır. Çalışma için seçilen anketler 8 Haziran 2022 tarihinde Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik kurulundan gerekli etik izin belgesi alındıktan sonra Google Forms vasıtasıyla 15 Temmuz 2022 tarihinde, 415 yetişkin birey üzerinde uygulanmıştır. Gönüllülük esasına dayalı olan anket uygulaması yaklaşık 30 dakika sürede tamamlanmıştır.

Katılımcılardan toplanan ve bilgisayar ortamına aktarılan bilgiler, SPSS programı yardımıyla incelenmiştir. Araştırmada betimsel istatistiksel yöntemlere başvurulmuş frekans ve ortalama değerler hesaplanmıştır. Gruplar arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığı, t-test ve ANOVA analizleri aracılığı ile ölçülmüştür. Sürekli değişkenler arasındaki bağlantılar ise Pearson korelasyon katsayılarından (Pearson Correlation Coefficients) yararlanılarak belirlenmiştir.

Araştırma verilerinin analizinde, sosyo-demografik değişkenlerin ve ölçme araçlarının betimsel istatistikleri, ölçme araçlarının iç tutarlılık güvenirlik katsayılarını belirlemek için madde analizi, evlilik uyumunun diğer değişkenlerle etkilerini araştırmak için pearson korelasyon analizi, evlilik uyumunun diğer değişkenlerle açıklanması için çoklu doğrusal regresyon analizi ve sosyo-demografik değişkenlerin evlilik uyum seviyelerini kıyaslayabilmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ayrıca Evlilik Yaşam Ölçeği'nden elde edilen puanın normallik değerlerine bakılmış ve eğiklik ve basıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında değiştiği bu doğrultuda parametrik testlerin kullanılması uygun bulunmuştur.

BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUMLAR

Bulgular ve yorumlar bölümde, çalışma neticesinde elde edilen sonuçlar, belli bir düzende ele alınacaktır. Öncelikle katılımcıların “Evlilik Yaşam Ölçeği, Dini Başa çıkma Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği” ölçeklerinden aldıkları ortalama puanlara göre genel profil ele alınacak. Sonra “Evlilik Uyum, Dini Başa çıkma, Aile Değerlendirme Ölçeği, Nicel Değişkenler, Sosyo- Demografik Yapı” ve bunların “Arasındaki İlişkisel Durum”a ait bulgulara ve yorumlara yer verilecektir.

3.1. Genel Profile İlişkin Bulgular ve Yorumları

Bu bölümde, çalışmada mevcut olan örnekleminin genel olarak evlilik uyumu, dini başa çıkma ve aile işlevselliği, ölçeğin var ise toplam puanı, toplan puanı yok ise alt boyutları oluşturan her bir maddeden aldıkları ortalama puanlarla, değişkenlerle ilgili genel bir tablo aktarılmaya çalışılacaktır. Bu ortalama değerler üzerinden “katılımcıların evlilik uyumu, dini başa ve aile işlevlerine ilişkin genel profili nasıldır?” sorusuna cevap aranmaktadır.

3.1.1. Evlilik Uyum

Çalışmamızda, Tezer (1986) tarafından geliştirilen evli bireylerin evlilik hayatlarından hissettikleri doyumu inceleyen ölçek 10 maddeden oluşmakta ve 5’li likert şeklindedir. Ölçekten edinilecek en yüksek puan 50’dir. Katılımcıların evlilik uyum seviyelerini tespit etmek amacıyla yapılan anketlerden elde edilen bulgular tablo 3’te verilmiştir. Tablo 3’e göre katılımcıların evlilik uyum düzeyleri (ort. 41, 426) ortalamanın üstündedir. Çalışmada kullanılan ölçme araçlarının betimleyici istatistikleri incelenmiştir. Buna göre Evlilik Yaşam Ölçeği’nden en düşük 13, en yüksek 50 ($\bar{x}=41,246\pm9,765$) puan alınmıştır (Bkz. Tablo 3). Derecelendirmesi 10 ile 50 arasında bulunan bir parametre dikkate alındığında, katılımcıların evlilik uyumunun genel ortalama puanı ortalamanın üstündedir.

3.1.2. Dini Başa Çıkma

Dini Başa Çıkma Ölçeği Ayten (2014) tarafından kısaltılmış olup kültürel adaptasyonu da göz önüne alınarak Türkçe’ye uyarlanmıştır. 10 maddeden oluşan ölçek, pozitif dini başa çıkma, negatif başa çıkma 2 alt boyuta sahiptir ve 4’lü likert şeklindedir. Tablo 3’e

göre Dini Başa Çıkma Ölçeği Pozitif Başa Çıkma alt boyutundan en düşük 7, en yüksek 28 ($\bar{x}=25,081\pm3,445$) puan ve Negatif Başa Çıkma alt boyutundan en düşük 3, en yüksek 12 ($\bar{x}=7,233\pm2,985$) puan alınmıştır (Bkz. Tablo 3). Alınan ortalamalarda katılımcıların pozitif dini başa çıkma ortalamalarının negatif dini başa çıkma ortalamalarına kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayten'in 2012 yılında yapmış olduğu bir çalışmada da bulduğumuz sonuca paralel olarak, kişilerin olumlu dini başa çıkma ortalamalarının olumsuz dini başa çıkma ortalamalarından daha yüksek olduğu aktarılmıştır (Ayten, 2012, s. 90).

3.1.3. Aile Değerlendirme Ölçeği

12 yaş üzeri aile üyelerince doldurulan ölçek toplam 60 madde ve yedi alt ölçekten oluşan 4'lü likert tipi bir ölçektir. Elde edilen puanlar her alt test için toplanarak ortalaması alınır ve alt testlerin puanları elde edilir. Tablo 3'te alt ölçeklerin ortalamaları verilmiştir. Buna göre, Aile Değerlendirme Ölçeği Problem Çözme alt boyutundan en düşük 6, en yüksek 23 ($\bar{x}=11,144\pm3,782$) puan, İletişim alt boyutundan en düşük 9, en yüksek 32 ($\bar{x}=17,173\pm4,997$) puan, Roller alt boyutundan en düşük 11, en yüksek 41 ($\bar{x}=22,489\pm5,777$) puan, Duygusal Tepki Verebilme alt boyutundan en düşük 6, en yüksek 24 ($\bar{x}=10,069\pm3,760$) puan, Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutundan en düşük 10, en yüksek 28 ($\bar{x}=22,860\pm3,322$) puan, Davranış Kontrolü alt boyutundan en düşük 9, en yüksek 32 ($\bar{x}=17,120\pm3,962$) puan ve Genel İşlevler alt boyutundan en düşük 12, en yüksek 46 ($\bar{x}=20,554\pm6,916$) puan alınmıştır (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3: Ölçme Araçlarından Elde Edilen Puanların Betimleyici İstatistik Sonuçları

Ölçekler	Alt Boyutlar Toplam Puan	N	En Düşük Değer	En Yüksek Değer	$\bar{x}$	Ss
Evlilik Yaşam Ölçeği	Evlilik Yaşam Ölçeği	415	13	50	41,426	9,765
Dini Başa Çıkma Ölçeği	Pozitif Başa Çıkma	415	7	28	25,081	3,445
	Negatif Başa Çıkma	415	3	12	7,233	2,985
Aile Değerlendirme Ölçeği	Problem Çözme	415	6	23	11,144	3,782
	İletişim	415	9	32	17,173	4,997
	Roller	415	11	41	22,489	5,777
	Duygusal Tepki Verebilme	415	6	24	10,069	3,76
	Gereken İlgiyi Gösterme	415	10	28	22,86	3,322
	Davranış Kontrolü	415	9	32	17,12	3,962
	Genel İşlevler	415	12	46	20,554	6,916

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, çalışmada kullanılan ölçme araçlarının betimleyici istatistiklerine bakıldığında: Evlilik Yaşam Ölçeği’nden en düşük 13, en yüksek 50 ($\bar{x}=41,246\pm9,765$) puan; Dini Başa Çıkma Ölçeği Pozitif Başa Çıkma alt boyutundan en düşük 7, en yüksek 28 ($\bar{x}=25,081\pm3,445$) puan ve Negatif Başa Çıkma alt boyutundan en düşük 3, en yüksek 12 ($\bar{x}=7,233\pm2,985$) puan; Aile Değerlendirme Ölçeği Problem Çözme alt boyutundan en düşük 6, en yüksek 23 ($\bar{x}=11,144\pm3,782$) puan, İletişim alt boyutundan en düşük 9, en yüksek 32 ($\bar{x}=17,173\pm4,997$) puan, Roller alt boyutundan en düşük 11, en yüksek 41 ($\bar{x}=22,489\pm5,777$) puan, Duygusal Tepki Verebilme alt boyutundan en düşük 6, en yüksek 24 ($\bar{x}=10,069\pm3,760$) puan, Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutundan en düşük 10, en yüksek 28 ($\bar{x}=22,860\pm3,322$) puan, Davranış Kontrolü alt boyutundan en düşük 9, en yüksek 32 ($\bar{x}=17,120\pm3,962$) puan ve Genel İşlevler alt boyutundan en düşük 12, en yüksek 46 ($\bar{x}=20,554\pm6,916$) puan alınmıştır (Bkz. Tablo 3).

3.2. Demografik Yapıya İlişkin Bulgular ve Yorumları

Bu kısımda çalışma örnekleminin evlilik uyumu, dini başa çıkma ve aile işlevlerinin sosyo demografik (yaş, evlilik süresi, problem çözme düzeyi, dini inancın affedici olmalarına sağladığı katkı) özelliklerle ilişkisine ait veriler ele alınmaktadır. Çalışmada demografik değişkenler bağımsız değişkendir. Evlilik uyumu ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Hangi demografik değişkenlerin bağımlı değişkenimiz üzerinde etkisi mevcuttur sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4’te mevcuttur.

Tablo 4: Yaş, Evlilik Süresi, Problem Çözme Düzeyi ve Dini İnancın Affedici Olma Özelliği Değişkenlerinin Betimleyici İstatistik Sonuçları

Değişkenler	N	En Küçük Değer	En Yüksek Değer	$\bar{x}$	Ss
Yaş	414	18	61	37,084	7,078
Evlilik süresi	415	1	41	13,339	8,13
Problem Çözme Düzeyi	415	1	5	3,585	0,966
Dini İnancın Affedici Olma Özelliği	415	1	5	3,918	1,069

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada diğer nicel değişkenlerin betimleyici istatistikleri hesaplanmıştır. Sonuçlara göre katılımcıların yaşları 18 yaş ile 61 yaş aralığında değişim göstermekte ve yaş ortalaması ($\bar{x}=37,084\pm7,078$ yıl) şeklindedir. Ayrıca katılımcıların evlilik süreleri 1 yıl ile 41 yıl arasında değişmekte ve ortalama evlilik süreleri ($\bar{x}=13,339\pm8,130$ yıl) şeklindedir. Katılımcıların kendilerini evlilikte yer alan problemleri çözme düzeyi açısından 1 ile 5 arasında değerlendirmeleri istenmiş ve bu değerlendirme 1 ile 5 arasında değişmekte, problem çözme ortalamaları ise ($\bar{x}=3,918\pm1,069$) şeklindedir. Katılımcılardan dini inançlarının affedici olma düzeyini 1 ile 5 arasında değerlendirmeleri istenmiş ve bu değerlendirme de 1 ile 5 arasında değişim göstermekte ve dinin inancın affedici olma özelliği açısından katılımcıların ortalamaları ($\bar{x}=3,918\pm1,069$) şeklindedir (Bkz. Tablo 4.)

Tablo 5: Ölçme Araçlarının Cronbach Alfa İç Tutarlılık Güvenirlik Katsayı Sonuçları

Ölçekler	Alt Boyutlar Toplam Puan	n	K	Alfa
Evlilik Yaşam Ölçeği	Evlilik Yaşam Ölçeği	415	10	0,874
Dini Başa Çıkma Ölçeği	Pozitif Başa Çıkma	415	7	0,858
	Negatif Başa Çıkma	415	3	0,893
Aile Değerlendirme Ölçeği	Problem Çözme	415	6	0,737
	İletişim	415	9	0,761
	Roller	415	11	0,757
	Duygusal Tepki Verebilme	415	6	0,792
	Gereken İlgiyi Gösterme	415	7	0,61
	Davranış Kontrolü	415	9	0,581
	Genel İşlevler	415	12	0,887

K=madde sayısı, Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçüm araçlarının Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır. Evlilik Yaşam Ölçeği'nin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı 0,874; Dini Başa Çıkma Ölçeği Pozitif Başa Çıkma alt boyutunun Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı 0,858 ve Dini Başa Çıkma Ölçeği Negatif Başa Çıkma alt boyutunun Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayısı 0,893; Aile Yaşam Ölçeği Problem Çözme alt boyutunun 0,737, İletişim alt boyutunun 0,761, Roller alt boyutunun 0,757, Duygusal Tepki Verebilme alt boyutunun 0,792, Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutunun 0,610, Davranış Kontrolü alt boyutunun 0,581 ve Genel İşlevler alt boyutunun 0,887 Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlilik katsayıları elde edilmiştir (Bkz. Tablo 5).

3.3. Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Diğer Nicel Değişkenlerle Korelasyonu

Bu başlıkta, evlilik uyumunun dini başa çıkma, aile işlevselliği, problem çözme, dini inancın affedici olmaya katkısı, yaş, evlilik süresi gibi nicel değişkenlerle arasında ilişki var mıdır? sorusunun cevabı aranacaktır.

Tablo 6: Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Diğer Nicel Değişkenlerle Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçek ve Puanlar	Alt Boyut ve Puanlar	Evlilik Yaşam Ölçeği
Dini Başa Çıkma Ölçeği	Pozitif Başa Çıkma	0,161**
	Negatif Başa Çıkma	-0,146**
Aile Değerlendirme Ölçeği	Problem Çözme	0,545***
	İletişim	0,472***
	Roller	0,495***
	Duygusal Tepki Verebilme	0,523***
	Gereken İlgii Gösterme	0,477***
	Davranış Kontrolü	0,421***
	Genel İşlevler	0,633***
Diğer Nicel Değişkenler	Problem Çözme Düzeyi	0,397***
	Dini İnancın Affedici Olma Özelliği	0,097*
	Yaş	-0,027
	Evlilik Süresi	-0,038

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Aile hayatıyla alakalı özellikle çift ilişkisinde farklı kısımlara odaklanan çalışmalar dindar olma ile evlilik kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğunu aktarır. Çalışmalar, evlilikte karı-koca ilişkisi, evliliğe kendini adama düzeyleri, ayrılma-boşanma hususları, evlilik doyumu, aile içerisinde çatışma- şiddet ile din arasındaki bağlantıyı incelemiştir. Bu çalışmaların yanı sıra, maneviyat ve dinin ilişkilerde iyileşme, esneklik gibi önemli hususlarda katkı sağlayan bir kaynak olabileceğini gösteren çalışmalarda mevcuttur. Dindar olmanın, travma durumlarında ve iyileşmeye katkısını inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Arvas ve Hökelekli, 2017, s.129-160)

Yaptığımız çalışmada, Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile diğer ölçeklerin toplam puanları ve nicel değişkenler puanları arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile Dini Başa Çıkma Ölçeği Pozitif Başa Çıkma alt boyut toplam puanı arasında

pozitif yönde ($r=0,161$; $p<0,05$) ve Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile Dini Başa Çıkma Ölçeği Negatif Başa Çıkma alt boyut toplam puanı arasında negatif yönde ($r=-0,146$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. (Bkz. Tablo 6).

Sonuçlara göre pozitif dini başa çıkma arttıkça, evlilik uyumu artmakta ve negatif başa çıkma arttıkça evlilik uyumu azalmaktadır.

Bu sonuç literatürde bulduğumuz verilerle de paralellik göstermektedir. Yapılan çalışmalarda, kendini dindar olarak tanımlayan çiftlerin evliliklerinden daha çok memnun oldukları, evliliğe kendini adama seviyelerinin daha fazla olduğu, ilişkilerinde oluşan problemleri sağıltmak için daha çok emek verme gayreti içinde olduklarını ve tartışmalarını daha iyi yönetebildiklerini ifade etmektedir. Buna ek olarak, dini inancı benzer olan çiftlerin, ilişki doyumunun daha fazla olduğu ve bu kişilerin daha az çatışma yaşadıkları, boşanma ihtimallerinin daha az düzeyde olduğu da ifade edilmektedir. Birlikte yapılan dini ritüellerde anlam bulan eşlerin evlilik doyumlarının daha fazla olduğu bildirmekte ve kuvvetli dini bağlılık, evlilikteki bağları tartışma zamanlarında desteklemektedir. Bir diğer araştırma sonucu da bireysel dindarlık düzeyiyle evlilik memnuniyeti arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu, daha dindar olduğunu ifade eden eşlerin daha olumlu iletişim yeteneklerine ve daha işlevsel sorun çözme tarzlarına sahip olduklarını aktarmaktadır (Arvas ve Hökelekli, 2017, s.129-160).

Diğer taraftan Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutları toplam puanı arasındaki korelasyonlarda incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile Problem Çözme alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde ($r=-0,545$; $p<0,001$), İletişim alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde ($r=-0,472$; $p<0,001$), Roller alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde ($r=-0,495$; $p<0,001$), Duygusal Tepki Verebilme alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde ($r=-0,523$; $p<0,001$), Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde ($r=0,477$; $p<0,001$), Davranış Kontrolü alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde ($r=-0,421$; $p<0,001$) ve Genel İşlevler alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde ($r=-0,633$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Elde edilen sonuçlara göre, Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevler arttıkça evlilik uyumu da artmaktadır. (Bkz. Tablo 6).

Son olarak Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile yaş, evlilik süresi, Problem Çözme Düzeyi ve Dinin Affedici Olma Özelliği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile yaş arasında ($r=-0,027$; $p>0,05$) ve evlilik süresi arasında ($r=-0,038$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. Ancak Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanı ile Problem Çözme Düzeyi arasında pozitif yönde ($r=0,397$; $p<0,001$) ve Dinin Affedici Olma Özelliği arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre problem çözme düzeyi ve Dinin affedici olma özelliği puanı arttıkça evlilik uyumu da artmaktadır (Bkz. Tablo 6).

Yapılan çalışmalarda, yaşın evlilik doyumu üzerine etkili olmadığı aktarılmaktadır. Ayrıca, evlilik süresi evlilik uyumunu etkilememektedir. Literatürdeki araştırmaların da bulduğumuz sonucu desteklediğini ifade etmek mümkündür. Yine yapılan bir araştırmada evlilik süresinin evlilik doyumunda bir etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Boylu'nun (2018) gerçekleştirdiği bir araştırmada, İstanbul'da bulunan 274 çift üzerinden anket yapılmış ve bulgulara evlilik süresinin evlilik doyumuna bir etkisi olmadığı ifade edilmiştir.

Affedicilik ile alakalı çalışmamıza katılan kadınlara, eşleri ile olan problemlerinde dini inançlarının daha affedici olmalarını sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Araştırmamızda dini inançların affedici olmaya katkısı ile kadınların evlilik uyumları arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Affedicilik ile ilgili alan yazına bakıldığında, yapılan çalışmalarda evlilik doyumuyla affedicilik arasında yüksek düzeyde olmasa da anlamlı bir ilişkinin varlığı ifade edilmektedir. Ağaççanak'ın (2022) yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışma da affedicilik ve evlilik doyumunun ikisinin artışının birbirine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. 2014 yılında evlilik doyumunda affediciliğin konumunu anlamayı hedef alan bir başka çalışmada yapılmıştır. Sonuçları incelendiğinde evlilik doyumu ve affedicilik arasında anlamlı bir ilişki olduğu vurgusu gözlemlenmektedir (Ağaççanak, 2022, s. 60). Ülkemizde, 2009 yılında 321 kişi üzerinde yürütülen bir araştırma da dindar olma düzeyinde artış oldukça, affedici olma düzeyinde pozitif artış olduğu, intikam duygularında ise negatif bir artış olduğunu gözlemlenmiştir. Yine başka bir araştırmada dindar olma düzeyi ile başkalarını, kendini, olayları affedebilme arasında olumlu bir ilişki olduğu bulgulanmıştır. Yani dindar kişilerin başkalarını, kendini affetmede ve negatif olaylara tolerans gösterebilmede daha olumlu meyilleri oldukları ortaya konmuştur (Şahin, 2013, s. 78).

Çalışmamızda katılımcılara sorulan bir diğer soru, “Bir çift olarak ilişkideki farklılıklar ya da sorunları çözme konusunda kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorudur. Katılımcıların verdiği cevaplar ile evlilik uyumu arasındaki ilişki incelendiğinde, evlilik uyumu ile problem çözme düzeyi arasında olumlu bir ilişki gözlenmektedir. Literatüre bakıldığında, evlilikte sorun çözme yetisinin, evlilik doyumunun kuvvetli bir yordayıcısı olduğu görülmüş ve düşük sorun çözme algısının, evlilikte problemlerin olası bir kaynağı olabileceği ifade edilmiştir. Evlilik yakın bir ilişki şeklidir ve beraber yaşamdan kaynaklı olarak pek çok problemin oluşması kaçınılmazdır. Problemin nedeni, şekli ne olursa olsun, çiftler problemin üstesinden gelebileceğini düşünüyor ve etkili sorun çözme yetilerine sahipse ilişkinin bu problemlerden olumsuz etkilenmeyeceği ifade edilebilir. Sevim ve Güven’in, 2007 yılında yapmış oldukları çalışmada evlilik doyumunu ilk başta yordayan değişkenin çiftlerin problem çözmeye dair algıları olduğunu ifade etmiştir. Çalışmalarında çiftlerin sorun çözme yetilerinin geliştirilmesinin evlilik doyumunu olumlu şekilde etkileyebileceğini söylemişlerdir (Güven, 2007, s. 55-56) Bu bulgular bizim çalışmamızla da paralellik göstermektedir.

3.4. Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Nicel Değişkenlerle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi

Bu kısımda, dini başa çıkma tarzları, aile işlevselliği ve diğer nicel değişkenlerin evlilik uyumunu ile regresyon analiz sonuçları incelenecektir.

Tablo 7: Evlilik Uyumunun Dini Başa Çıkma, Aile Değerlendirme ve Diğer Nicel Değişkenlerle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	B	B'nin Standart Hatası	Beta	T	s.d.	R²	F
(Sabit)	56,304	6,867		8,199***	11, 403	0,439	28,690***
Pozitif Başa Çıkma	0,07	0,123	0,025	0,57			
Negatif Başa Çıkma	-0,202	0,128	-0,062	-1,58			
Problem Çözme	-0,233	0,167	-0,09	-1,395			
İletişim	0,014	0,115	0,007	0,122			
Roller	-0,129	0,094	-0,076	-1,373			
Duygusal Tepki Verebilme	-0,135	0,172	-0,052	-0,782			
Gereken İlgiyi Gösterme	0,018	0,164	0,006	0,111			
Davranış Kontrolü	-0,154	0,122	-0,062	-1,26			
Genel İşlevler	-0,519	0,118	0,367	- 4,401***			
Problem Çözme Düzeyi Algısı	-0,208	0,385	-0,023	-0,541			
Dini İnancın Affedici Olma Özelliği	1,426	0,434	0,141	3,287**			

p<0,01; *p<0,001

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Evlilik uyumu, dini başa çıkma tarzı, aile yaşam ölçeği alt boyutları ve diğer nicel değişkenler kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analizi ile yordanmıştır. Analiz sonuçlarına göre evlilik uyumunun dini başa çıkma tarzı, aile yaşam ölçeği alt boyutları ve diğer nicel değişkenlerle yordanmasına yönelik kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır; F (11,403) = 28,690; p < 0,001. Ancak bu değişkenlerden yalnızca Aile Yaşam

Ölçeği Genel İşlevler alt boyutu puanı ($t=-4,401$; $p<0,001$) ve Dini İnancın Affedici Olma Özelliği değişkeni puanı ($t=3,287$; $p<0,01$) evlilik uyumunu istatistiksel olarak yordamaktadır. Ayrıca Dini Başa Çıkma Ölçeği alt boyut puanları, Aile Yaşam Ölçeği alt boyut puanları, Problem Çözme Düzeyi Algısı ve Dini İnancın Affedici Olma Özelliği puanları evlilik uyumunu %44 oranında açıklamaktadır. Diğer taraftan evlilik uyumunun açıklanmasında Aile Yaşam Ölçeği Genel İşlevler alt boyutunun açıklama katsayısı ($Beta=0,367$), Dini İnancın Affedici Olma Özelliği değişkeninin açıklama katsayısından ($Beta=0,141$) daha yüksek olarak gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 7).

3.5. Evlilik Uyumunun Eğitim Durumu, Gelir Durumu, Çalışma Durumu, Çocuk Sayısı ve Yaşanılan Yer Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Bu bölümde, evlilik uyumu ile eğitim düzeyi, gelir seviyesi, iş durumu, çocuk sayısı ve yaşanılan yer arasındaki ilişkiler incelenecektir.

Tablo 8. Evlilik Uyumunun Eğitim Durumu, Gelir Durumu, Çalışma Durumu, Çocuk Sayısı ve Yaşanılan Yer Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sosyo-Demografik Değişken	Gruplar	N	$\bar{x}$	Ss	s.d.	F
Eğitim Durumu	İlk Öğretim	30	37,533	11,476	4, 410	2,893*
	Orta Öğretim	67	39,432	11,67		
	Ön Lisans	87	41,965	9,356		
	Lisans	163	41,773	9,426		
	Lisansüstü	68	43,588	7,383		
	Toplam	415	41,426	9,765		
Gelir Durumu	Düşük	39	36,179	12,493	2, 412	7,038**
	Orta	201	41,427	9,242		
	İyi	175	42,594	9,332		
	Toplam	415	41,426	9,765		
Çalışma Durumu	Çalışan	152	41,105	9,773	2, 412	1,279
	Çalışmayan Ya Da Emekli	98	42,795	8,781		
	Ev Hanımı	165	40,909	10,281		
	Toplam	415	41,426	9,765		
Çocuk Sayısı	Çocuk Yok	30	42,466	9,398	4, 410	0,197
	Bir Çocuk	66	41,621	9,183		
	İki Çocuk	161	41,366	9,497		
	Üç Çocuk	117	40,94	10,246		
	Dört ve Üzeri Çocuk	41	41,975	10,9		
	Toplam	415	41,426	9,765		
Yaşanılan Yer	Köy ya da Kasaba	24	42,791	7,002	2, 412	0,648
	İlçe	53	40,226	10,276		
	İl	338	41,517	9,856		
	Toplam	415	41,426	9,765		

*p<0,05; **p<0,01

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Evlilik uyumu ile katılımcıların eğitim düzeylerinin arasındaki ilişki incelendiğinde, eğitim durumu lisansüstü olan grubun evlilik uyumu, eğitim durumu ilköğretim olan grubun evlilik uyumundan daha yüksek olduğu ancak diğer eğitim durumu gruplarının evlilik uyumu puanları arasında herhangi bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmada, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre evlilik uyumları Tek Yönlü Varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre eğitim durumu gruplarının Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $F(4,410)=2,893$; $p<0,05$. Tukey post-hoc çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre eğitim durumu lisansüstü olan grubun evlilik uyumu ($\bar{x}=43,588$), eğitim durumu ilköğretim olan grubun evlilik uyumundan ($\bar{x}=37,533$) daha yüksektir. Ancak diğer eğitim durumu gruplarının evlilik uyumu puanları arasında herhangi bir farklılık yoktur. (Bkz. Tablo 8).

Alandaki çalışmalar incelendiğinde eğitim seviyesi ile farklı bulgular göze çarpmaktadır. Ağaççakan'ın yapmış olduğu çalışmada katılımcıların eğitim düzeylerinin evlilik uyumlarını etkilemediği aktarılmıştır. Ayrıca 2011 senesinde yapılan bir başka çalışmada evlilikte mutluluk kriterlerinin bireylerin eğitim seviyesine bağlı olarak farklılık gösterebildiği aktarılmıştır. Çalışma sonuçlarında lisansüstü mezunu olan bireylerde mutluluk şartı sevgi iken, ilkokul ve ortaokul mezunlarının mutluluk şartının sağlık olduğu bulgulanmıştır. Öte yandan konuyla alakalı mevcut başka çalışmalarda ise Arvas ve Hökelekli (2017), Demiray (2006), Çınar (2008), Taşköprü (2013), Özbek'in (2016) eğitim durumunun herhangi bir etkisinin bulunmadığı aktarılmıştır. Kışlak ve Çavuşoğlu'nun yapmış olduğu bir başka araştırmada yine evliliğe dair algıların eğitim seviyesine bağlı olarak değişmediği bulgulanmıştır. Bu farklılığın yapılan çalışmaların fazlalaşması, karıştırıcı değişkenlerin kontrol edilmesiyle daha açıklanabilir olacağı düşünülmektedir (Ağaççanak, 2022, s.57).

Ayrıca gelir durumu gruplarının Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $F(2,412)=7,038$; $p<0,01$. Tukey post-hoc çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre gelir durumu iyi ($\bar{x}=42,594$) ve gelir durumu orta ($\bar{x}=41,427$) olan grubun evlilik uyumu gelir durumu kötü olan ($\bar{x}=36,179$) gruptan daha yüksekken iyi ve orta gelir gruplarının evlilik uyumları arasında farklılık yoktur. Son olarak çalışma durumu gruplarının ($F(2,412)=1,279$; $p>0,05$), çocuk sayısı gruplarının ($F(4,410)=0,197$; $p>0,05$) ve yaşanılan yer gruplarının ($F(2,412)=0,648$; $p>0,05$), Evlilik

Yaşam Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (Bkz. Tablo 8).

Literatürde çocuk sayısı ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında paralel bulgular mevcuttur. Ağaççanak'ın yapmış olduğu çalışmada, evlilik uyumu çocuk sayısından etkilemediği bulgusuna ulaşmıştır. Sahip oldukları çocuk sayıları birbirinden farklı olan katılımcıların evlilik uyumlarının benzer olduğu gözlemlenmiştir. 386 evli çift ile İzmir'de yapılan bir başka çalışmada, çocuk sayısının çiftlerin evliliğe dair görüşlerini etkilemediği bulgusuna ulaşılmıştır. Yine 2012 yılında Mersin'de 435 evli çift ile yapılan benzer bir çalışmada çocuklarının sayısının evli çiftlerin görüşleri üzerinde yalnızca %1,2'lik gibi düşük bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Bulgular incelendiğinde sonuçların çalışmamızla paralellik gösterdiği göze çarpmaktadır (Ağaççanak, 2022, s.59).

3.6. Evlilik Uyumunun Dindarlık Düzeyi, Eşin Dindarlık Düzeyi ve Dini İnancın Evliliğe Etkisi Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Bu kısımda evlilik uyumu ile dindarlık düzeyi, eşin dindarlık düzeyi ve dini inancın evliliğe etkisi arasındaki ilişkiler incelenecektir.

Tablo 9. Evlilik Uyumunun Dindarlık Düzeyi, Eşin Dindarlık Düzeyi ve Dini İnancın Evliliğe Etkisi Gruplarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sosyo-Demografik Değişken	Gruplar	n	Ort.	Ss	s.d.	F
Dindarlık Düzeyi	Dine İlgisiz veya Dindar Değil	23	38,608	9,571	3, 411	1,885
	Biraz Dindar	68	39,632	11,049		
	Dindar	291	42,099	9,346		
	Çok Dindar	33	41,151	10,329		
	Toplam	415	41,426	9,765		
Eşin Dindarlık Düzeyi	Dine İlgisiz veya Dindar Değil	52	34,846	11,684	3, 411	12,420***
	Biraz Dindar	105	40,181	10,243		
	Dindar	232	43,254	8,26		
	Çok Dindar	26	43,307	10,118		
	Toplam	415	41,426	9,765		
Dini İnancın Evliliğe Etkisi	Evet	215	40,423	10,861	2, 412	4,102*
	Hayır	180	42,928	8,099		
	Kararsız	20	38,7	9,52		
	Toplam	415	41,426	9,765		

*p<0,05; ***p<0,001

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada, katılımcıların dindarlık özelliklerine göre evlilik uyumları Tek Yönlü Varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre dindarlık düzeyi gruplarının Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur; $F(3, 411)=1885$; $p>0,05$. Ancak eşin dindarlık düzeyine bağlı olarak Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $F(3, 411)=12,420$; $p<0,001$. Tukey post-hoc çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre eşi biraz dindar olan ($\bar{x}=40,181$), dindar olan ($\bar{x}=43,254$), çok dindar olan ($\bar{x}=43,307$) grupların evlilik uyumu eşi dine ilgisiz veya dindar olmayan gruptan ($\bar{x}=34,846$) daha yüksekken biraz dindar, dindar ve çok dindar grupların evlilik uyumları arasında farklılık yoktur.

Son zamanlarda dindarlık ve evlilik memnuniyeti ilişki araştırmacıların dikkatini çekmektedir ve alan yazında dindarlıkla evlilik ilişkisi arasında büyük ölçüde olumlu sonuçlar göze çarpmaktadır. Araştırmalar, dini inancın ilişkilerde evlilik kalitesini artırıcı, problem çözmeyi destekleyici katkıları olabileceğini aktarmaktadır. Çalışmalar dindar olmanın evlilikte olumlu ilişkisine atıf yapmakla beraber dindar olmanın evlilik doyumuna “nasıl” bir etkisi olduğunu az miktar yahut çelişkili sonuçlarla ortaya koymaktadır. Çalışmaların bir kısmı dindar olan eşlerin evlilik yaşamlarında dindar olmayan eşlere kıyasla daha mutlu olduğunu aktarırken, bazı araştırmalar din ile evlilik tatmini arasında güçsüz bir ilişki olduğunu ortaya koymuş ve hatta bazı çalışmaların sonuçlarında evlilikte sözü edilen değişkenlerle dindar olma düzeyi arasında bir ilişki olmadığını aktarmış (Hökelekli ve Arvas, 2017, s.129-160).

Son olarak dini inancın evliliğe etkisi olduğunu söyleyen, etkisi olmadığını söyleyen ve kararsız olan grupların Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $F(2, 412)=4,102$; $p<0,05$. Tukey post-hoc çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre dini inancın evliliğe etkisi olmadığını söyleyen grubun ($\bar{x}=42,928$) evlilik uyumu, etkisi olduğunu söyleyen gruptan ($\bar{x}=40,423$) daha yüksekken diğer gruplar arasında farklılık olmadığı gözlenmiştir (Bkz. Tablo 9)

SONUÇ

Bu çalışmada, evlilik uyumu, dini başa çıkma tarzları, aile işleyişi ve sosyo demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Evli kadın bireylerin evlilik uyumlarının dini başa çıkma ile, evlilik uyumlarının aile işlevselliği ile ve evlilik uyumu, dini başa çıkma ve aile işlevselliği arasında bir etkileşim olup olmadığı, varsa ne gibi ilişkiler olduğu incelenmiştir. Bu amaçla alan araştırması olarak hazırlanan çalışma rastgele belirlenen yaşları 18-61 arasında değişen, 415 evli kadın bireylerden oluşan bir örneklem üzerinde incelenmiştir. Çalışmanın amacına ve sorularına uygun bir şekilde hazırlanan anket formu Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik kurulundan 8 Haziran 2022 tarihinde gerekli izin alındıktan sonra Google forms aracılığı ile örneklem üzerinde kullanılmıştır.

Araştırma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Başlangıç kısmında çalışmanın konusu, amacı, önemi ve hipotezleri yer almaktadır. Kuramsal çerçeveden oluşan birinci bölümde evlilik uyumu, dini başa çıkma, aile işleyişi, kadının din ve aile içerisindeki yeri, kadınların aile içerisinde yaşadıkları problemler gibi konular ele alınmıştır. İkinci kısımda ise araştırmanın yöntemi, modeli, araştırmaya katılanlar ve özellikleri, ölçüm araçları ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmada öncelikli olarak çalışma grubunun evlilik uyumu, dini başa çıkma ve aile değerlendirme ölçeğinden elde edilen genel profilleri tespit edilmiştir. Sonrasında katılımcıların sosyo-demografik (yaş, gelir durumu, eğitim durumu gibi) özellikleri ve evlilik uyumu ile dini başa çıkma, evlilik uyumu ve aile işlevleri arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Son kısımda, evlilik uyumu, dini başa çıkma, aile işlevleri arasındaki bağlantı ve ilişkiler ele alınmıştır.

Örneklem grubuna uygulanan ölçeklerden elde edilen sonuçlara göre evlilik uyumu ile dini başa çıkma ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dini başa çıkma tarzları, olumlu dini başa çıkma ve olumsuz başa çıkma olarak iki alt boyut olarak değerlendirilmiştir. Evlilik uyumu ile pozitif dini başa çıkma arasında pozitif, evlilik uyumunun negatif dini başa çıkma alt boyutu ile arasında negatif yönde ilişki gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre pozitif dini başa çıkma arttıkça evlilik uyumu artmakta ve negatif başa çıkma arttıkça evlilik uyumu azalmaktadır.

Çalışmada, evlilik yaşam ölçeğinden alınan toplam puan ile aile değerlendirme ölçeği alt boyutları toplam puanı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu sonuçlara göre, evlilik uyumundan elde edilen toplam puan ile problem çözme alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Aile değerlendirme ölçeği alt boyutlarından iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutlarının toplam puanları arasında da pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara göre problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler arttıkça evlilik uyumu artmaktadır.

Ayrıca, evlilik yaşam ölçeği toplam puanı ile yaş, evlilik süresi, problem çözme düzeyi ve dinin affedici olma özelliği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre evlilik yaşam ölçeğinden elde edilen toplam puan ile yaş ve evlilik süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak evlilik yaşam ölçeği toplam puanı ile problem çözme düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Dinin affedici olma özelliği ve evlilik uyumu arasında da pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre problem çözme düzeyi ve dinin affedici olma özelliği puanı arttıkça evlilik uyumu da artmaktadır.

Son olarak çalışmada, evlilik uyumu, dini başa çıkma tarzı, aile yaşam ölçeği alt boyutları ve diğer nicel değişkenler kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, evlilik uyumunun dini başa çıkma tarzı, aile yaşam ölçeği alt boyutları ve diğer sosyodemografik değişkenlerle yordanmasına yönelik kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak bu değişkenlerden yalnızca aile yaşam ölçeği alt boyutu olan genel işlevler alt boyutu puanı ve dinin affedici olma özelliği değişkeni puanı evlilik uyumunu istatistiksel olarak yordamaktadır. Dini başa çıkma ölçeği alt boyut puanları ile evlilik yaşam ölçeği alt boyut puanları, problem çözme düzeyi algısı ve dinin affedici olma özelliği puanları evlilik uyumunu %44 oranında açıklamaktadır. Diğer taraftan evlilik uyumunun açıklanmasında aile yaşam ölçeği genel işlevler alt boyutunun açıklama katsayısı dinin affedici olma özelliği değişkeninin açıklama katsayısından daha yüksek olarak bulunmuştur. Son olarak katılımcıların çalışma durumu, çocuk sayısı ve yaşadıkları yerin kırsal yahut kentsel alan olmasına dair elde edilen sonuçlar ile evlilik yaşam ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Demografik değişkenlere bakılacak olduğunda, yaşı ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Katılımcıların yaşları 18 ile 61 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 37’dir. Ayrıca katılımcıların evlilik süreleri 1 yıl ile 41 yıl arasında değişmekte ve ortalama evlilik süreleri 13 yıl şeklindedir. Evlilik süresi ve evlilik uyumu arasında da anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

Gelir durumu ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Katılımcıların %9,4’ü gelir durumunun düşük, %48,4’ü gelir durumunun orta ve %42,2’si gelir durumunun iyi olduğunu beyan etmiştir. Elde edilen verilere göre, gelir durumunu orta olarak belirten katılımcıların evlilik uyumunun gelir durumunun, gelir durumunu kötü olarak ifade eden katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca gelir durumunu iyi olarak beyan eden katılımcılar ile gelir durumunu orta seviyede iyi olarak beyan eden katılımcılar arasında evlilik uyumları arasında bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir.

Eğitim durumuna göre evlilik uyumunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Evlilik uyumu ile aralarında en yüksek ortalama yüksek lisans ve doktora eğitimi almış olanlara aittir. Üniversite, lise, ortaöğretim ve ilkokul düzeyleri gibi eğitim gruplarının evlilik düzeyleri arasında bir farklılık tespit edilmemiştir. Buna sonuca göre eğitim durumu yüksek lisans ve doktora düzeyinde olduğunda evlilik uyum düzeyi artmaktadır. Yüksek lisans veya doktora eğitimi almış kişilerin ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite eğitimi almış olanlara göre evlilik uyum düzeyi daha yüksektir.

Kişisel bilgi formunda katılımcılara “Eşinizle problem yaşadığınız dönemlerde inançlarınız daha affedici olmanızı sağlar mı? “sorusu sorulmuş ve dini inançlarının affedici olma düzeylerini 1 ile 5 arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların 1 ile 5 arasında değişen bu değerlendirmelerinde ortalamaları 4 olarak bulunmuştur. Katılımcılar eşleri ile problem yaşadıkları dönemlerde dinin daha affedici olmalarını sağladıklarına dair ağırlıklı olarak dinin affedici olmalarını etkilediği yönünde cevap vermiştir.

Yine kişisel bilgi formunda katılımcılara “Kendinizi dindarlık bakımından nasıl tanımlarsınız?” sorusu ile kendilerini algıladıkları dindarlık seviyesi sorulmuştur. Öznel dindarlık algısına göre yüzde 5,5’i dine ilgisiz olduğunu ya da dindar olmadığını, yüzde 16’sı biraz dindar olduğunu, yüzde 70’i dindar olduğunu ve yüzde 8’i çok dindar

olduğunu beyan etmiştir. Aynı zamanda katılımcıların yüzde 12,5'i eşinin dine ilgisiz olduğunu ya da dindar olmadığını, yüzde 25'ü eşinin biraz dindar olduğunu, yüzde 56'sı eşinin dindar olduğunu ve yüzde 6'sı eşinin çok dindar olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %51,8'i dini inancın evlilik yaşantısını etkilediğini, %43,4'ü dini inancın evlilik yaşantısını etkilemediğini ve %4,8'i bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %51,8'i dini inancın evlilik yaşantısını etkilediğini, %43,4'ü dini inancın evlilik yaşantısını etkilemediğini ve %4,8'i bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Çalışmada katılımcıların dindarlık özelliklerine göre evlilik uyumları toplam puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak eşin dindarlık düzeyine bağlı olarak Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Sonuçlara göre eşi biraz dindar, dindar, çok dindar olan katılımcıların evlilik uyumu, eşi dine ilgisiz veya dindar olmayan katılımcılara göre daha yüksek çıkmıştır. Bunun yanında, eşini biraz dindar, dindar ve çok dindar olarak değerlendiren bu katılımcıların arasında evlilik uyumları arasında bir farklılık yoktur.

“Dini inancınız eşinizle olan ilişkinizi- evlilik yaşantınızı etkiliyor mu?” sorusuna, dini inancının evliliğine etkisi olduğunu söyleyen katılımcıların, etkisi olmadığını söyleyen ve kararsız olan katılımcılara göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Testi sonuçlarına göre dini inancın evliliğe etkisi olmadığını söyleyen grubun evlilik uyumu, etkisi olduğunu söyleyen gruptan daha yüksek iken diğer gruplar arasında farklılık olmadığı gözlenmiştir.

Öneriler

Çalışmamızda elde edilen sonuçlardan yola çıkarak bu alanda yapılacak olan başka araştırmalar için şu önerilerde bulunmak mümkündür:

Çalışmamızda evlilik uyumunun, dini başa çıkma ve aile işleyişi ile ilişkisi ele alınmıştır. Farklı örneklem grupları üzerinde evlilik uyumunun dini başa çıkma ve aile işleyişi ile ilişkisini inceleyen araştırmalar yapılabilir.

Aile içerisinde yaşanan süreçleri daha iyi ölçmek ve bu süreçlerin özelliklerini çeşitli yönleri ile bilimsel olarak belirleyebilmek için ülkemiz şartlarına uygun objektif bir değerlendirme aracının geliştirilmesi üzerine çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, S. (2009). *Eşlerden birini kaygı düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Aybey, S. (2018). Ailenin Dini Değerleri Aktarmadaki Rolü ve Bu Süreçte Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 544-560.
- Bahçekapılı, M. (2016). Biyopsikososyal Açından Dinin Engellik ve Sağlık Problemleri Üzerindeki Etkisi. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 16-44.
- Balcı Arvas, F. (2017). *Dindarlığın Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkileri ve Değerlerin, Dindarlık ve Evlilik Doyumu İlişkisi Üzerindeki Arabulucu Rolü*. Bursa: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baltacı, A. (2022). Deizm, Din ve Toplumsal Değişme İlişkisi: Kuramsal Bir Analiz. *Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 1-23.
- Basut, E. (2006). Stres, Başa Çıkma ve Ergenlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 31-36.
- Bayer, A. (2020). Modernleşme Sürecinde Aile: Değişen Annelik ve Babalık. *Tevilat, Selçuk Üniversitesi İslami Bilimler Üniversitesi Dergisi*, 35-60.
- Can, N. (2019). *Başa Çıkma Davranışına Kaynak Oluşturan Dini İnanç ve Değerler Üzerine Bir Değerlendirme*. Bursa: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Canbulat, N., & Cihangir Çankaya, Z. (2014). Evli Bireylerin Öznel İyi Olma Düzeylerinin Yordanması. *Ege Eğitim Dergisi* 15 (2), 556-576 .
- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve Aile Hayatı*. İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri.
- Coşkunsever, A. (2016). *Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik (Yetiştirme Yurdu&Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği)*. Bursa: (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cufta, M. (2016). Stres ve Dini İnanç. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50-70.
- Demir Erbil, D. (2018). Çalışan Bireylerin Evlilik Uyumlarının İncelenmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture* 3, 99-116.
- Deniz, K., & Vesile, O. (2015). Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 25-35.

- Deniz, M., & Yılmaz, E. (2005). Üniversite Öğrencilerinde Duygusal Zeka ve Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 17-26.
- Doğan Bulut, N., & Aşan, A. (2020). Evli Bireylerin Aile Yaşam Döngüsü Basamaklarında Algıladıkları Stres ve Aile Stresörleri ile Başa Çıkma Yöntemlerinin İncelenmesi. *Academic Platform Journal of Education and Change*, 61-78.
- Eryücel, S. (2013). *Yaşam Olayları ve Dini Başa Çıkma*. Ankara: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eryılmaz, D. (2009). Ergenlik Döneminde Stresle Başa Çıkma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20-37.
- Fışıloğlu, H. (1997). Lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumu. *Türk Psikoloji Dergisi*, s. 16-23.
- Görgün Baran, A. (2004). Türkiye'de Aile İçi İletişim Ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 31-42.
- Gündüz, Ş. (2017). Otoritenin Teolojik Meşruiyeti: Kutsal Bir Fenomen Olarak Otorite. *Milel ve Nihal*, 8-23.
- Gürel, B., & Çopur, Z. (2021). Ekonomik Faktörlerin Evlilik Kalitesine Etkisi: Bir Dyadic Model Testi. *Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi*, 631-668.
- Geçioğlu, A. R., & Kayıklık, H. (2019). Dindarlık ve Evlilik Uyumu İlişkisi: Evli Bireyler Üzerine Bir İnceleme. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 202-224.
- İşcan, H. (2021). *Psikolojik iyi oluş özelliklerinin yordayıcısı olarak affetme ve dini başa çıkma ilişkisi*. Sakarya: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlerisoy, M. (2022). *Dindarlığın Aile İşlevleri Üzerindeki Etkilerine Yönelik Psikososyal Bir Araştırma*. İstanbul: Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlerisoy, M. (2022). *Dindarlığın Aile İşlevleri Üzerindeki Etkilerine Yönelik Psikososyal Bir Araştırma*. İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlerisoy, M., & Mehmedoğlu, A. U. (2021). Din Psikolojisi ve Aile Çalışmaları. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 69-100.
- Kılınçer, H. (2021). Aile Danışmanlığında Maneviyat Boyutunun Önemi. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 263-273.

- Karakaş, A., & Koç, M. (2014). Stresle Başa Çıkma ve Dini Başa Çıkma Yöntemleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 610-631.
- Karslı, E. (2019). Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1-14.
- Kavas, E. (2013). Dini Tutum - Stresle Başa Çıkma İlişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 143-168.
- Kaya, A. G., & Buğa, A. (2019). Anne Babaların Ebeveyn Davranışlarının ve Evlilik Doyumlarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 371-410.
- Kublay, D., & Oktan, V. (2015). Evlilik Uyum: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 5 (44), 25-35.
- Özütek, Z. S. (2005). *Şizofrenide Aile ve Hasta Arasındaki Etkileşimin Hastalık Belirtileri ve Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi*. İstanbul: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Parkinson, L. (2017). *Aile Arabuluculuğu*. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığınca Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası.
- Peterson, C., & Park, N. (2014). Din Psikolojisi. *Bilimname (Çev. Mustafa Ulu)*, 157-165.
- Söylemez, İ. (2011). *Evlilik Uyum ve Aile İşlevleri Ölçeği Geliştirme: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması*. Ankara.
- Sakarya, E., & Dilmaç, B. (2020). Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkilerin İncelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(1), 1-11.
- Selman, A. (2018). Aile-Din İlişkisi ve Aile İç Roller. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 13-20.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Aile ve Toplum*, 7-31.
- Türkseven, A., Söylemez, İ., & Dursun, P. (2020). Cinsel İşlev Bozuklukları ile Evlilik Uyum Arasındaki İlişki. *Kriz Dergisi*, 9-20.
- Tekdemir, V. (2021). *Dinin Eşler Arası İlişkiler Üzerine Etkisi: Dindar Evli Çiftlerin Algısı Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Bursa: (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı.
- Tekdemir, V., & Gürses, İ. (2020). Aile Krizleri Karşısında Aile Yılmazlığı Üzerinde Dinin Etkisi: Dindar Aileler Örneği. *Kocaeli İlahiyat Dergisi*, 253-295.

- Terzi İlhan, S., & Işık, Ş. (2019). Evliliğin İlk Yıllarında Evlilik Yaşamı Deneyimi ve Evliliğe İlişkin Algılar: Sorunlar, Zorluklar ve İhtiyaçlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1430-1448.
- TÜİK, T. İ. (2021). Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2021.
- Turgut, T., & Erden Çınar, S. (2021). Düşük Öz Saygıya Bağlı Psikolojik Sorunlarla Başa Çıkma ve Öz Saygıyı Artırmaya Yönelik Psikolojik Danışma Süreci: Bir Olgu Sunumu. *Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 281-305.
- Uluyol, F. M. (2019). Bağlanma, Duygu Düzenleme Süreçleri ve Cinsel İşlev Bozukluğu Arasındaki İlişki: Bir Model Önerisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 220-233.
- Yılmaz, E. N., & Parlar, H. (2021). Evli Bireylerin Evlilik Doyumunun Yordayıcısı Olarak Problem Çözme Becerileri ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(40), 220-237.
- Yılmazçoban, M. (2011). Evlilikte Çiftleri Etkileyen Unsurlar ve Arkadaşlık İlkeleri. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 178-195.

EK

EK 1: Etik Kurul Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.09.2022-164443

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-164443
Konu : 49/13 Halime KARAYEL

07.09.2022

Sayın Halime KARAYEL

İlgi : 25.08.2022 tarihli ve E--000-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 05.09.2022 tarihli ve 49 sayılı toplantısında alınan "13" nolu karar ile Halime KARAYEL'in başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Bayram TOPAL
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

KARAR

13. Halime KARAYEL'in " Kadınların Aile İçerisinde Karşılaştıkları Problemlere Dini Başa Çıkmanın Etkisi " başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Halime KARAYEL'in " Kadınların Aile İçerisinde Karşılaştıkları Problemlere Dini Başa Çıkmanın Etkisi " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doküman Kodu: 05851987201 Fm Kodu: 04642

Belge Takip Adresi: <https://arkiv.gov.tr/wh47yK-57835a4D-05851987201&id=164443>

Adres: Eskişehir Kampüsü 54187 Söğütözü SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryasunivresitesi@hs01.kep.tr
Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31
e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Uzman: Birim Evrak Sorumlusu

Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

Bu anket formu, evli kadınların aile içerisinde yaşadıkları bazı durumları tez çalışması kapsamında incelemek üzere hazırlanmıştır. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar toplu bir şekilde değerlendirileceğinden ve tamamen bilimsel bir amaç için kullanılacağından dolayı forma isim yazmanız gerekmemektedir. Yapılan çalışmanın sonuçlarını, vereceğiniz cevaplar belirleyecektir. Sorulara içten bir şekilde cevap vermeniz, çalışmanın güvenilirliği ve sonuçların gerçeği yansıtması açısından oldukça kıymetlidir. Lütfen bütün soruları dikkatli bir şekilde okuyunuz ve hiçbir soruyu boş bırakmadan görüşlerinize en yakın gelen ifadeyi işaretleyiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Halime KARAYEL

Sakarya Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Kaç yaşındasınız?

2. Kaç yıllık evlisiniz?

3. Kaç çocuğunuz var?

4. Eğitim durumunuz?

İlköğretim() Ortaöğretim () Önlisans () Lisans () Lisansüstü ()

5. Hayatınızın çoğunluğunun geçtiği yer neresidir?

Köy () Kasaba () İlçe () İl ()

6. Çalışma durumunuz?

Çalışıyorum () Çalışmıyorum () Emekli () Ev hanımı ()

7. Genel olarak gelir durumunuzu nasıl tanımlarsınız?

Çok düşük () Düşük () Orta () İyi () Çok iyi ()

8. Kendinizi dindarlık bakımından nasıl tanımlarsınız?

Dine tamamen ilgisiz () Dinle ilgili fakat dindar değil () Biraz dindar () Dindar ()
Çok dindar ()

9. Eşinizi dindarlık bakımından nasıl tanımlarsınız?

Dine tamamen ilgisiz () Dinle ilgili fakat dindar değil () Biraz dindar () Dindar ()
Çok dindar ()

10. Dini inancınız eşinizle olan ilişkinizi- evlilik yaşantınızı etkiliyor mu?

Evet () Hayır () Kararsızım ()

Ek 3: Aile Değerlendirme Ölçeği

CÜMLELER:	Aynen Katılı yorum	Büyük Ölçüde Katılı yorum	Biraz Katılı yorum	Hiç Katılımı yorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()

Ek 4: Dini Başa Çıkma Ölçeği

Aşağıda yer alan ifadeleri okuduktan sonra, hayatta bir problemle karşılaştığınızda genel olarak nasıl davrandığınızı düşünerek durumunuzu en iyi yansıtan seçeneği işaretleyiniz.

(1)*Hemen hemen hiç yapmam* (2)*Çok az yaparım* (3)*Orta derecede yaparım* (4)*Sıklıkla yaparım*

1	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'a daha yakın olmaya çalışırım.	1	2	3	4
2	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, bunun imanımı derinleştirmek için Allah'tan gelen bir imtihan olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4

Ek 5: Evlilik Uyum Ölçeği

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.					
2. Evliliğimizde ki engellerin aşılmaz olduğunu düşünüyorum.					
3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.					

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Halime KARAYEL	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Felsefe ve Din Bilimleri
Bölümü	Din Psikolojisi
Makale ve Bildiriler	
1. Karayel H. (2023). Examination Of Non-Violent Communication Method As A Communication Model And Evaluation Of Book Of Nonviolent Communication. <i>Uluslararası Zeugma Bilimsel Araştırmalar Kongresi</i>	